

IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Tartalomjegyzék

Felhívás az új Polgári Törvénykönyv Konceptiójának véleményezésére – Vékás Lajos / 3

Tanulmányok

- A szerződésszegésért fennálló kártérítési felelősség jellegzetességei és a szabályozás lehetséges irányai a fuvarozási és szállítványozási szerződések körében – *Grafl-Fülöp Gyöngyi / 3*
- A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra – *Havasi Péter / 10*

Hírek

- A koncepció vitái / 19

Külföldi kitekintés

- Fogyasztói adásvétel és jótállás – *Menyhárd Attila / 19*

Polgári jogi kodifikáció

ISSN 15851168

Kiadja a HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. 1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. • Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600

Email: hvgorac@hvgorac.hu • Internet: <http://www.hvgorac.hu>

Felelős kiadó: a kft. ügyvezetője

Szerkesztőbizottság: Dr. Vékás Lajos, Dr. Boytha György, Dr. Gadó Gábor, Dr. Kisfaludi András, Dr. Lábady Tamás, Dr. Petrik Ferenc, Sáriné dr. Simkó Ágnes, Dr. Sárközy Tamás, Dr. Weiss Emília, Dr. Zlinszky János

Megjelenik kéthavonta. Példányonkénti ára: 1188 Ft+áfa. Megrendelhető és megvásárolható a Kiadónál.

A Polgári Jogi Kodifikáció információinak átvételéhez, az írások bármilyen célú felhasználásához és újraközléséhez, másolásához a Kiadó előzetes engedélye szükséges.

Nyomás: ETOPrint Nyomdaipari Kft. • Felelős vezető: Balogh Mihály

Tisztelt Olvasónk!

A Szerkesztőbizottság és a Kiadó 1999-ben azért bocsátotta útjára ezt az új folyóiratot, hogy teljes körű és részletekbe menő tájékoztatást nyújtsunk a Polgári Törvénykönyv átfogó reformjáról és az új Kódex előkészítési munkálatairól. Az elmúlt három évfolyamban a reformot előkészítő legjobb tanulmányokat tettük közzé. Közöltünk dolgozatokat a folyamatban lévő reformmunkálatok indokairól, kiinduló téziseiről és elvi irányairól. Egyes írások összefoglalták a Ptk. leendő tartalmi határait a kapcsolatos vitás kérdéseket és az ezekkel kapcsolatos eltérő álláspontokat. A publikációk zöme egy-egy módosításra szoruló intézménnyel foglalkozott: összegezte az adott körben a hatályos szabályok hiányosságait, és – szükség szerint alternatív formában – javaslatokat tett új törvényi megoldásra. A folyóirat mindezeket túl folyamatosan hírt adott a munkabizottságokban és a Szerkesztőbizottságban zajló munkálatokról, továbbá a Szerkesztőbizottság döntéseiről és a Főbizottság határozatairól.

A tanulmányok és egyéb indítványok munkabizottságokban történt feldolgozása és a Szerkesztőbizottságban történt alapos és részletes vitái nyomán készült el az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója. A Konceptió alapváltozatának egyes fejezeteit a Szerkesztőbizottság illetékes tagjának megfogalmazásában folyóiratunk III., 2001. évi 3., 4–5. és 6. számában tettük közzé. A Konceptiónak a Főbizottság 2001. november 8-i ülésén elfogadott végleges változatát a Kormány 2002. január 15-i ülésén

széleskörű szakmai vitára alkalmasnak találta, és annak a Magyar Közlöny különszámában történő közzétételét rendelte el*. Ezzel lezárult a nagyszabású reform első fázisa, és kezdetét veszi a rendkívül jelentős szakmai vita.

Folyóiratunk természetes feladatának tekinti, hogy fórumot kínáljon mindenkinek, aki a szakmai vitában részt kíván venni, és kritikai észrevételeivel, jobbító javaslataival a Konceptió teljesebbé tételéhez hozzá kíván járulni. Vitára invitáljuk tehát Olvasóinkat. Kérjük, hogy jogásztársadalmunk már most tekintse saját ügyének az új Polgári Törvénykönyv minél tökéletesebb megalkotását, és vegyen részt ebben az évszázados jelentőségű szakmai munkában. Közölni kívánjuk mindazokat az írásokat, amelyek tanulmány vagy – hosszabb-rövidebb – cikk formájában megfelelő színvonalon nyerne megfogalmazást. Felhívjuk a magyar polgári jog jövőjéért és színvonaláért felelősséget érző valamennyi jogászt, hogy vegyen részt folyóiratunk vitáiban. Abban a meggyőződésben tesszük ezt, hogy az új Kódex annál sikerebb, nívósabb és időt állóbb lesz, minél több magyar jogász nyilvánít szakértő véleményt a Konceptió vitája során. Kérjük tehát minden olvasónkat, hogy írják meg kritikuss véleményüket és módosító indítványukat a Konceptió bármely javaslatával kapcsolatban.

Vékás Lajos
egyetemi tanár

Tanulmányok

A szerződészegésért fennálló kártérítési felelősség jellegzetességei és a szabályozás lehetséges irányai a fuvarozási és szállítmányozási szerződések körében

1. Bevezetés

A Polgári Törvénykönyv 1959-ben készült el, ma 2002-t írunk, s laikusok előtt is nyilvánvaló, hogy e két időpont lényegében eltérő állapotokat tükröz. Értelemszerűen a jogi viszonyok is. Mindazonáltal, ha meggondoljuk, hogy a Polgári Törvénykönyv fuvarozási, szállítmányozási fejezete tulajdonképpen a háború előtti viszonyokon alapszik, valamint, hogy e két jogügyletet az elmúlt 50 év eltérő politikai berendezkedése sem befolyásolta meghatározóan, látjuk, hogy e fejezetek felett nem a politikai, hanem az „ipari idő” múlt el.

A rendszerváltás előtt a forgalom egy monopolcég kezében, gyakorlatilag belső kereskedelem nélkül bonyolódott, a megbízási viszony inkább formális volt, a külföldi partnerek többé kevésbé állandóak voltak, a bizományosi konstrukció és fix összegű ügyletek is ismertek voltak, és a fizetéssel sem nagyon törődött senki. Éles piaci viszonyok hiányában a jogi viszonyok is kiegyenlítettebbek voltak.

Napjainkban a szállítmányozó hosszútávú megállapodásokat kötött relációkra, kész csomagot akar szolgáltatni, s a megbízók ajánlatkérései csak ezt követően érkeznek, ill. a megbízót is csak az eredmény érdekli. Az általános gyakorlat szerint a fizetés halasztott, s a biztosítékok különös jelentőséghez jutnak, így elsősorban a visszatartási és zálogjog.

Mivel a general cargo modern árutovábbítási módja a csomagolási egységekben történő árutovábbítás, megváltozott a lebonyolítás módja és technikája, és a jogesetek tárgya, a külföldi döntések asszimilálása és így tovább. De megváltozott a szerződéses lánc jellege is, jogilag nézve is „csomagot” kell szolgáltatni, s a nemzetközi piacon kialakult az „egy csomag egy papír” elv.

A fizikailag új technika új jogi fogalmakat és megoldásokat indukált, így pl. multimodális fuvarozás, multimodális fuvarozási okmány, multimodális operátor, NVOCC, amelyek mind azt fejezik ki, hogy a fizikailag különböző szakaszokat jogilag is egységbe kell foglalni, adott esetben egy okmánnyal, de mindenképpen egy „fővállalkozó” közreműködésével. A nagy forgalmat bonyolító szállítmányozó, a hajóstársaság és a multimodális operátor tehát olyan fuvarozó, amely a fuvarozást nem, vagy csak részben végzi de facto.

Az új technika természetesen a „részletekre” is kihatással volt. Például: a csomag/csomagolási egység kifejezés a felelősségkorlátozás miatt különös jelentőségre tett szert, vagy a mai napig vita tárgya, hogy az alvázra felrakott, vámmzárral ellátott zárt konténer „nyitott-e”?

Világos, hogy ezeket a változásokat egyetlen Polgári Törvénykönyv sem vetítheti előre, s az is világos, hogy más a mai piac mint a Polgári Törvénykönyv megszületése idején, és főként „kihordási” ideje alatt volt. Az 1959-es szöveg ugyanis,

* A Konceptió a Magyar Közlöny 15. száma II. kötetében jelent meg, hozzáférhető az Igazságügyi Minisztérium honlapján (www.im.hu). Az észrevételeket, javaslatokat a prtk@im.hu email címre várjuk.

legalábbis néhány klasszikus ügylet tekintetében, több évtizedes, tehát kb. 1930-as viszonyokat takar.

Milyen legyen tehát a modernizálás iránya? A válaszhoz érdemes röviden áttekinteni az ismert megoldásokat.

2. A Kereskedelmi Törvénykönyv (1875. évi XXXVIII. törvénycikk)

2.1. A fuvarozó minden kárért felelt, amely az áruban, az átvételtől a kiszolgáltatásig keletkezett, hacsak a kár nem a taxatív felsorolt esetekre volt visszavezethető, amelyet a fuvarozónak kellett bizonyítania. Ezek az okok voltak az erőhatalom és az áru természetes minősége. Késedelemért akkor felelt, ha nem tudta igazolni, hogy a késedelmet a rendes fuvarozó gondosságával nem lehetett elkerülni. Következmenyeiért a fuvardíj részének vagy egészének levonásában, vagy kötbérben lehetett megállapodni, s az azt meghaladó kárt is lehetett követelni, ha volt ilyen. Ha a fuvarozó „gonosz szándékkal” vagy „vétkes gondatlansággal” járt el, teljes kártérítéssel tartozott. A Kereskedelmi Törvénykönyv Kuncz–Nizsalovszky-féle kommentárja pedig külön kiemeli, hogy a fuvarozó felelősége, a vasúti fuvarozó felelőségét kivéve, korlátozható és ki is zárható.

2.2. A szállítványozó akkor felelt, ha nem a rendes kereskedő gondosságával járt el, s a gondosságot a szállítványozó volt köteles bizonyítani. Mindazonáltal „ha a szállítványozó és a feladó közt a fuvarozási költségek eleve bizonyos összeg*-ben (*értsd: átvételi díjtétel) megállapítottak, a szállítványozó más megállapodás hiányában a szállítványozást eszközöző fuvarozók és közvetett szállítványozók eljárásáért egyenes felelőséggel tartozik”. Ez utóbbi rendelkezés felelőségi folyamánya az, amely az 1959-es kodifikációból kimaradt.

3. Szállítványozók Általános Üzleti Feltételei, 1935

Az üzletfeltétel a KT szerinti egyenes felelőséget kizárta, ha az árutovábbítás gyűjtőben, átalánydíj vagy fix díjtétel alapján történt, s csak a fuvarozó illetve közvetett szállítványozó kiválasztása miatti rendes kereskedői gondosságért vállalt felelőséget. Ha a szállítványozó felelősége megállapítható volt, úgy felelősége 150 pengő/100 kg-ra korlátozódott, 2000 pengő maximális összeggel.

4. A Nemzetközi Szállítványozás Feltételeiről szóló 37/1964. KkM sz. utasítás (hatályon kívül)

Azokért a károkért felelt a szállítványozó, amelyeket vétkesen okozott. Fuvarozó módjára felelt azonban a küldeményben bekövetkezett kárért, ha az szállítványozói tevékenysége körében keletkezett. Az általa választott közvetett szállítványozóért közvetlenül felelt. Az általa megbízott kikötői hatóságok, raktározók, rakodók magatartásáért csak olyan mértékben felelt, amilyen mértékben ezek felelőssé voltak tehetőek. Ez utóbbi rendelkezés a (külföldi) közreműködők korlátozott felelőségének beemelése volt. A korlátozott felelőség tehát a külkereskedelmi monopólium időszakában alatt sem volt ismeretlen.

5. A külkereskedelmi tevékenységet folytató vállalatok belföldi szerződéseiről szóló 32/1967. (IX. 23.) Korm. rendelet (hatályon kívül)

A szállítványozó az általa választott közvetett szállítványozók magatartásáért akkor és olyan mértékben volt felelős, ahogy a közvetett szállítványozó vele szemben felelőssé volt tehető. Ez a

megoldás, mint a fenti – szintén felelősségkorlátozás, amely a rendelet megalkotói és a jogalkalmazók előtt is nyilvánvaló volt.

6. A Polgári Törvénykönyv

A fuvarozói felelőség mindenütt alapvetően a quasi objektív, a szállítványozói felelőség pedig alapvetően a vétkességi rendszeren alapul. Ezt a rendszert követi a magyar Polgári Törvénykönyv is. A Polgári Törvénykönyv a súlyra és összegre vetített felelősségkorlátozást nem ismeri. Felelősségkorlátozás a hatályos magyar jogban csak a következők szerint lehetséges.

Polgári Törvénykönyv 314. § (2) bek. „A szerződésszegésért való felelőséget, ha jogszabály másként nem rendelkezik, nem lehet kizárni és korlátozni, kivéve ha az ezzel járó hátrányt az ellenszolgáltatás megfelelő csökkentése vagy egyéb előny kiegyenlíti.”

A Polgári Törvénykönyv 314. § (3) bek. „Külkereskedelmi szerződéssel kapcsolatos belföldi szerződésre vonatkozó jogszabály a szerződésszegést és következményeit a törvénytől eltérően szabályozhatja, a felelőség korlátozását vagy kizárását az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés kivételével megengedheti.”

A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének a külgazdasági kapcsolatokra történő alkalmazásáról szóló 1978. évi 8. tvr. 15. §-a szerint pedig: „A felek a szerződésszegésért való felelőséget korlátozhatják vagy kizárhatják; ...”

A fentieknek megfelelő egyedi felelősségkorlátozó megállapodások, bár elméletileg nem kizártak a szakmában ismeretlenek. A felelősségkorlátozás a nemzetközi szakmai gyakorlat szerint csak átfogó konszenzus alapján áll elő, amely még csak nem is egy cégre vagy egy adott relációra vonatkozik, hanem amely az egész szakmát érinti.

A szocialista monopol időkből származó, külkereskedelmi utasítással jóváhagyott Általános Nemzetközi Szállítványozási Feltételek tartalmaztak ilyen korlátozást a következők szerint: „... a szállítványozó felelősége összehasonlítva 100 kg-ként legfeljebb 600 Ft-ig, küldeményenként pedig legfeljebb 6000 Ft-ig terjed” (1965).

7. A hatályos ágazati jogszabályok szerinti felelőségi alakzatok

7.1. A belföldi közúti fuvarozó felelősége, 2/1981. (I. 31.) MT rendelet

A kormányrendelet alapvetően támaszkodik a Polgári Törvénykönyvre a felelőség szabályaiban is. A felelőség korlátozásáról kifejezett rendelkezése nincs. Egyebekben a kormányrendelet jó példa arra, hogy az ágazati szabály terjedelmét milyen mértékben lehet korlátozni.

7.2. A belföldi vasúti fuvarozó felelősége, 153/1996. (X. 15.) Korm. rendelet

Ez a kormányrendelet szintén a Polgári Törvénykönyvre támaszkodik, a felelőségről szóló részben csak kiegészítéseket tesz. Csak utal arra, hogy a felek a kártérítés mértékét az árudarabok száma illetve tömege szerint maximalizálhatják, s hogy ez a maximált összeg nem lehet kevesebb, mint a nemzetközi relációban alkalmazott összeg.

7.3. A belföldi légi fuvarozó felelősége, 26/1999. (II. 12.) Korm. rendelet

A kormányrendelet a Polgári Törvénykönyvre támaszkodó, nem terjedelmes jogszabály, a felelősségkorlátozás tekintetében külön rendelkezéseket nem tartalmaz.

7.4. A belföldi belvízi fuvarozó felelőssége, 1/1957. (IV. 20.) KpM rendelet

A fuvarozó a díjszabásban az általános díjszabásnál kedvezőbb feltételeket, vagy díjmérséklést állapíthat meg. Ez esetben a kártérítés összegét korlátozhatja. Ha ilyen díjszabás alkalmazását kívánja a feladó, a fuvarozó a díjszabásban megállapított legmagasabb összegnél nagyobb kártérítésre nem kötelezhető. Ez utóbbi rendelkezés mutatja, hogy a jogalkotó tekintettel volt a nemzetközi környezetre. Szándékosság esetén a fuvarozó minden kárért felel.

8. Nemzetközi egyezmények szerinti felelősségi alakzatok

8.1. Egyezmény a Nemzetközi Közúti Árufuvarozási Szerződésről (CMR) 1971. évi 3. sz. tvr.

A felelősség kg/összeg szerint korlátozott, ami árukár esetén 8.33 SDR/kg plusz, további kártérítési igény nélkül, az arányos vámok és az áru fuvarozása miatt keletkezett költségek. Késedelem esetén, ha van bizonyított kár, a kártérítés maximuma a fuvardíj egyszerese. Magasabb kártérítés csak értékbevallás és kiszolgáltatáshoz fűződő érdek közlése esetén lehetséges. A szabályok szerződésen kívüli igényekre is alkalmazandók. A fuvarozó által igénybevett személy is hivatkozhat a korlátozásokra. Nem alkalmazhatók a felelősségkorlátozási szabályok, ha a kárt szándékosan, vagy szándékossággal egyenértékű gondatlansággal okozták.

8.2. A nemzetközi vasúti fuvarozó felelőssége a COTIF (CIM) szerint, 1986. évi 2. tvr.

A kártérítés összege kilogrammonként 17 SDR-re van korlátozva. SDR alkalmazhatóságának hiányában az elszámolási egység az aranyfrank. Ha a vasút díjszabások útján olyan különleges feltételeket nyújt, amelyek fuvardíjmérséklést tartalmaznak, a kártérítés összege korlátozható, ha ezt a korlátozást a díjszabásba felvették. A jogszabály szerinti kártérítési összeg felett fizet kártérítést a vasút, ha érdekbevallás történt, a további bizonyított kár erejéig. Szándékosság vagy súlyos gondatlanság esetén a teljes bizonyított kárt kell megtéríteni. Súlyos gondatlanság esetén azonban az egyébként fizetendő kártérítés kétszerese a maximális kártérítési összeg. Késedelem esetén a kártérítés maximuma a fuvardíj háromszorosa.

8.3. A nemzetközi vasúti fuvarozó felelőssége az SZMGSZ Megállapodás szerint

A kártérítés maximális összege megegyezik az áru elveszése esetén fizetendő összeggel. Ez az érték értékbevallás esetén módosulhat, amikor is a bevallott értéket kell kártérítésként fizetni. A fuvarozási szerződéssel össze nem függő költségeket és károkat a vasút nem téríti meg.

8.4. A nemzetközi légi fuvarozó felelőssége a Varsói Egyezmény szerint, 1964. évi 19. tvr.

A felelősség kilogrammonként 250 frankra van korlátozva, ha csak a feladó nem tett kiszolgáltatási értékbevallást. Ez esetben a fuvarozó a bejelentett összeg erejéig felel, ha csak nem bizonyítja, hogy ez az összeg a feladónak a kiszolgáltatáshoz fűződő tényleges érdekét meghaladja. Az aranyfrankot a Montreali 4. sz. jegyzőkönyv SDR-re állította át. A felelősségi határok nem alkalmazhatók, ha a károkozás szándékosan vagy (súlyos) gondatlanságból történt, ez utóbbi esetben annak tudatával, hogy abból valószínűleg kár származhat.

8.5. A tengeri fuvarozó felelőssége

8.5.1. A hajóraklevelekre vonatkozó szabályok egységesítéséről szóló nemzetközi egyezmény (1924. Magyarország 1931), az ún. „Brüsszeli Egyezmény”

A felelősség 100 Fontsterling/csomag/egységre, vagy ennek megfelelő összegre van korlátozva, kivéve ha berakás előtt közölték az áru természetét és értékét és azt a hajóraklevélbe felvették. Ennél magasabb összegben is meg lehet állapodni, a mentességekről le lehet mondani, a kötelezettségeket növelni lehet, ha ezt a hajóraklevélben rögzítik.

8.5.2. A „Brüsszeli Egyezmény” módosította az ún. „Visby Rules” 1968-ban és 1979-ben, amely egyezményeknek Magyarország nem tagja

Az egyezmény megváltoztatta az összegszerű korlátozást. Deklarálás hiányában a felelősség 667,67 SDR/csomag vagy egység vagy 2 SDR/kg, amelyik a magasabb. Magasabb összegben meg lehet állapodni. A felelősségkorlátozás szerződésen kívüli károkra is vonatkozik. Szándékossággal vagy súlyos gondatlansággal okozott kár esetén a felelősséget korlátozó szabályok nem érvényesek.

8.5.3. Felelősség az ún. „Hamburg Rules” szerint (1978, Magyarország aláírta, nem hirdette ki)

A felelősség összegszerűen 835 SDR/csomag/vagy egység, vagy 2,5 SDR/bruttó kg-ra van korlátozva aszerint, hogy melyik a magasabb. Azon országok, amelyek nem tagjai a Nemzetközi Valutaalpnak, arany alapú meghatározást alkalmaznak. Kiszolgáltatási késedelem esetén a felelősség a késett áru fuvardíjának 2,5-szerese, maximum azonban a fuvarozási szerződés szerinti teljes fuvardíj. A teljes felelősség semmiképpen sem lehet magasabb, mint a teljes elveszés esetén járó összeg. Magasabb felelősségi határban a felek megállapodhatnak. A felelősségkorlátozás a szerződésen kívüli követelésekre is vonatkozik. A közreműködő is hivatkozhat az egyezmény szerinti felelősségkorlátozásra. Sem a hajós sem a közreműködő nem hivatkozhat azonban a felelősségkorlátozásra, ha a kárt szándékosan vagy súlyosan gondatlanul okozta. A tényleges fuvarozó mulasztása a szerződött fuvarozó mulasztásának minősül. A (szerződéses) fuvarozóra vonatkozó szabályok a tényleges fuvarozóra is vonatkoznak. A szerződéses és a tényleges fuvarozó egyetemlegesen felel.

8.5.4. A belvízi fuvarozó felelőssége a DAF szerint (Bratislavai Megállapodás a dunai hajózási vállalatok között, 1955)

A megállapodást nemzetközi dunai forgalomban kell alkalmazni. A Megállapodás szabályozza a fuvarozásra át nem adott és át nem vett küldemény, továbbá a különféle késedelemekért fizetendő díjakat (kötvényt). A felelősség végül is vétkességi jellegű, kimentéses.

9. Az osztrák szállítványozó felelőssége a törvény és az osztrák általános szállítványozási feltételek szerint

Az osztrák Kereskedelmi Törvénykönyv rendelkezései és a szállítványozási feltételek lényegében megegyeznek a hatályon kívül helyezett német szabályozással. A felelősségkorlátozás értékhatára eltérő, amely az elveszett vagy sérült csomag után 15 ATS/bruttó kg, semmiképpen sem több azonban, mint ATS 15 000 kárese-

ményenként, bármely okból is keletkezzen a kár. Lopás esetén ATS 100 000/káresemény a limit, minden egyéb esetben ATS 30 000 káresemény.

10. Az új német Transportrechtsreformgesetz

10.1. A fuvarozói felelősség összességű korlátozása ezidáig nemzetközi egyezményeken alapult, (amelyeket többnyire Magyarországon is kihirdettek), míg a szállítványozói felelősségkorlátozás nemzeti jogokon, az ipar és a szállítványozási szakma közösen megállapított általános üzletfeltételei szerint.

Az áttörést a HGB módosítása hozta meg 1998-ban, amely jogi környezetünkben a legújabb és a legmodernebb. Mivel a Transportrechtsreformgesetz új, modern, kontinentális szemléletű és nemzetközi szabályra, a CMR Egyezményre van hangolva, érdemes azt bővebben, nemcsak a felelősség szabályozása szempontjából áttekinteni.

A Transportrechtsreformgesetz a HGB 4., 5. és 6. fejezetét szabályozta újra oly módon, hogy az addig érvényes szöveget egységesen hatályon kívül helyezte és új fejezeteket iktatott be.

A szállítványozás megmaradt „Geschäftsbesorgungsvortrag”-nak, azon megfontolásból, hogy a szállítványozási ügyletet a fuvarozási ügylettől még akkor is el kell határolni, ha napjaink szállítványozási ügylete az fix díjtételes konstrukción alapul. Jóllehet ez az elméleti megfontolás helytálló, a gyakorlatban a fuvarozó és a szállítványozó közötti különbség mértékadóan elveszti a jelentőségét azáltal, hogy a felelősség az árukárok tekintetében megegyezik.

10.2. A fuvarozás

A fuvarozás új szabályai a közúti, a belvízi és a légi fuvarozásra egységesen vonatkoznak (értelemszerűen a belnemet viszonyokra), ha azt „gewerbliches Unternehmen” végzi, akkor is ha csak alkalmi esetben. Amennyiben a tevékenységhez „ein in kaufmännischer Weise eingerichteter Geschäftsbetrieb” nem szükséges és ez a vállalkozás a cégjegyzékben sem szerepel, a HGB általános szabályai alkalmazandók.

A fuvarozó (és a fuvarozón keresztül az általa igénybevett személy) minden olyan kárért felel, amely az áruban, vagy annak elveszése miatt az átvételtől a kiszolgáltatásig, vagy a határidő túllépése miatt keletkezett. Ez a rendelkezés lenne az ún. objektív felelősség az átvett áru vonatkozásában, illetve a fuvarozási határidő tekintetében. Ebből a „maximumból” kell levonni bizonyos taxatív felsorolt körülményeket, amelyek az objektív felelősséget enyhítik. (Így lesz az objektív felelősségből quasi objektív felelősség.) A quasi objektív felelősséget a bizonyítási szabályok tovább gyengítik. Ha a fuvarozó felelőssége fennáll, az áruval összefüggésben 8,33 SDR/kg, késedelem miatt a fuvardíj háromszorosa a limit.

Az árukáron felül meg kell téríteni az arányos fuvardíjat és az áruval kapcsolatos köz költségeket. További károkat az áruval kapcsolatban nem kell megtéríteni. Egyéb vagyoni károkkért a felelősség csak akkor áll fenn, ha olyan szerződéses kötelezettség megsértéséről van szó, amely a fuvarozással összefügg és ennek következményeként más dologi és személyi károk keletkeztek. Ez esetben a felelősség az elveszés esetén fizetendő összeg háromszorosa van korlátozva.

A felelősség korlátozása, illetve kizárása a szerződésen kívüli igényekre is vonatkozik, harmadik személyek igénye esetén bizonyos kivételekkel.

A felelősségkizárás és korlátozás nem alkalmazható, ha a kárt szándékosan, vagy annak tudatában okozták, hogy a kár bekövetkezése valószínű.

Ha a feladó fogyasztó, a felelősség korlátozására és kizárására nem lehet hivatkozni, ha a szerződés megkötésekor a fogyasztót nem tájékoztatták a felelősségi szabályokról, arról, hogy a ma-

gasabb felelősségben is meg lehet állapodni és hogy az árut biztosítani lehet, illetve ha a címzettet nem tájékoztatták a kárbejelentés formáságairól és a mulasztás következményeiről. Ha fogyasztó átköltözési ingóságairól szól a szerződés, a felelősségkorlátozás szabályaitól a fogyasztó hátrányára nem lehet eltérni.

Egyéb esetekben akkor lehet eltérni, ha a feltételeket egyedileg tárgyalták ki a felek, akkor is, ha ugyanazon felek között több ilyen szerződés van érvényben. Az előnyomott szerződéses feltételekbe foglalt felelősségkorlátozás összegétől csak akkor lehet eltérni, ha a korlátozás 240 (SDR) egység között van, s az nyomdatechnikailag különlegesen jelezték, illetve ha a korlátozás a formaszöveg használójára nézve hátrányosabb.

Multimodális fuvarozás esetén, nemzetközi egyezmény hiányában, a fuvarozási felelősségkorlátozás általános szabályai irányadók azzal, hogy ha ismert a kár keletkezési helye, az ezen fizikai szakaszra vonatkozó felelősségi szabályok alkalmazandók.

Az elévülés egy évről három évre nő, ha szándékosság, vagy azzal egyenértékű gondatlanság állapítható meg.

A felelősségkorlátozási rendszer „visszafelé” is érvényes, amennyiben a feladónak vétkességére tekintet nélkül kell megtéríteni azokat a károkat és költségeket, amelyek bizonyos, a feladóra visszavezethető okból származnak.

10.3. A szállítványozás

A szállítványozó a birtokában lévő áruért lényegében úgy felel mint a fuvarozó.

További károkkért a szállítványozó csak akkor felel, ha azokat a rendes kereskedő gondosságával nem tudta elkerülni.

Ha a feladó fogyasztó, úgy a fogyasztó hátrányára a törvényes szabályoktól a birtokolt áru, a nevében és helyette eljáró személyek, valamint az elévülés tekintetében nem lehet eltérni, kivétel van.

A hatályon kívül helyezett szállítványozási feltételek szerint a felelősség árul elveszés, sérülés esetén DEM 5 bruttó kg-ra volt korlátozva, maximum azonban DEM 4 750-re, egyéb esetekben DEM 4 750-re, alkalmazott által elkövetett lopás esetén DEM 65 000-re.

10.4. A raktározó felelőssége

Az áruban a raktározás tartama alatt bekövetkezett károkkért felel, akkor, ha a kárt a rendes kereskedő gondosságával el lehetett volna kerülni, akkor is, ha az árut harmadik személynél raktározta be. Összegszerű korlátozás csak szerződés alapján lehetséges.

11. Gyakorlati példa a szállítványozó új felelősségi alakzataira

11.1. A közúti-vasúti kombinált fuvarozást szervező társaságok nemzetközi szövetségének üzletszabályzata, az UIRR-feltételek

Az UIRR társaságok tevékenysége egyértelműen nem a fuvarozás, még konszenzuális értelemben sem, ugyanakkor felelőssége a rakományban bekövetkezett károkkért és a fuvarozási határidő túllépéséből, valamint az okmányok elveszéséből származó károkkért a fuvarozás szabályai szerint, tehát korlátozottan alakul. Egyéb esetekben felelőssége 8,33 SDR/bruttó kg-ra korlátozott (ez az összeghatár a CMR Egyezményből származik), maximum azonban 300 000/SDR, s ha ugyanazon káresemény több mint hat rakományt érint, maximum 2 000 000/SDR. Fuvarozási határidő túllépése (késedelem) és okmányok elveszése, vagy egyéb szerződéses kötelezettség megszegése esetén vétkessége szerint felel, s kárterítési kötelezettség csak a közvetlen anyagi kár tekintetében áll fenn, amely felelősség a rakomány feladási díjának kétszeresére van korlátozva. A közvetett vagy következményi ká-

rokért felelősség nem terheli. A szerződésen kívüli igényekre ugyanezen szabályok alkalmazandók.

11.2. Felelősség a szállítványozó multimodális operátori tevékenységén alapuló, ún. Negotiable FIATA Multimodal Transport Bill of Lading alapján

Az okmány (tartalma szerint) forgatható értékpapír, amelyet a szállítványozó bocsát ki, tehát egy olyan cég, amely alapesetben csak konszenzuális fuvarozási ügyletet köt. A szállítványozó semmiképpen sem felel magasabb összegben, mint 666,67 SDR/csomag vagy egység vagy 2 SDR/bruttó kg (korlátozás), aszerint, hogy melyik a magasabb, hacsak értékbevallás és elfogadás nem történt. Ha a multimodális fuvarozásban nincs tengeri vagy belvízi szakasz, a felelősség 8,33 SDR/bruttó kg-ra van korlátozva. (CMR szerinti korlátozás.) Ha olyan szakaszon merül fel a kár, amelyre nézve nemzetközi egyezmény, vagy kötelezően alkalmazandó nemzeti jog az irányadó, a szállítványozó felelősségét e kettő határozza meg. Kiszolgáltatási késedelem, következményi kár esetén a szállítványozó felelőssége a kétszeres fuvardíjra van korlátozva. Szándékosság vagy súlyos gondatlanság esetén a felelősségkorlátozás szabályai nem alkalmazhatók.

12. Milyen szempontokat kell megfontolni a fuvarozás és a szállítványozás egy lehetséges új konstrukciójának kialakításakor?

Először is azt, hogy a Polgári Törvénykönyv a fuvarozás és a szállítványozás tekintetében (mindkét esetben másként) háttérjog-szabály.

Továbbá azt, hogy a nemzetközi egyezmények fuvarozói felelősségi rendszere a quasi objektív és a vétkességi felelősségi pólus között mozog; hogy az áruban bekövetkezett kárért való felelősség végülis a szállítványozó esetében is fuvarozói felelősség; hogy a késedelemért való felelősség a magyar és a német (nemzetközi) rendszerben lényegében tér el; hogy az egyéb károkért való felelősség a modern HGB szerint is tiszta vétkességi felelősség; hogy a nemzetközi egyezmények az összegszerű korlátozást kivétel nélkül alkalmazzák; a nem modernizált, hatályos osztrák megoldás bár alapesetben vétkességi felelősség az általános szabály szerint a szállítványozó gyakorlatilag fuvarozóként felel; hogy az új német jog a felelősségkorlátozást törvénykönyvbe emelte, s hogy a fuvarozó és a szállítványozó felelősségét a küldemény tekintetében gyakorlatilag azonosította.

Nagy kérdés az egyes fuvarozási ágak ágazati szabályainak összevonása. Azt, hogy ez lehetséges a német Transportrechtsreformgesetz bebizonyította, de gondolhatunk a régi magyar Kereskedelmi Törvényre is, amelynek a fuvarozásról szóló címe a fuvarozási ügylet szabályait a „szárazon vagy folyókon és belvizeken” történő ügyletekre vonatkoztatta.

A könnyebb megértés kedvéért áttekintő összehasonlítás következik a német Transportrechtsreformgesetz és a Ptk. alapvető felelősségi szabályairól, amely koncepciójában végülis azonos, részleteiben azonban nagyon is eltérő.

Fuvarozás

§ 425 (1)

Der Frachtführer haftet für den Schaden der durch **Verlust** oder **Beschädigung** des Gutes in der Zeit von der Übernahme zur Beförderung bis zur Ablieferung oder durch Überschreitung der **Lieferfrist** entsteht.

§ 426

Der Frachtführer ist von der Haftung befreit, soweit der Verlust, die Beschädigung oder die Überschreitung der Lieferfrist auf Umständen beruht, die der Frachtführer auch bei grösster Sorgfalt **nicht vermeiden** und deren Folgen er nicht vermeiden konnte...

§ 427

Der Frachtführer ist von seiner Haftung befreit, soweit der Verlust, die Beschädigung oder Überschreitung der Lieferfrist auf eine der folgenden Gefahren zurückzuführen ist.

1. vereinbarte oder der Übung entsprechende Verwendung von offenen, nicht mit Planen gedeckten Fahrzeugen oder **Verladung** auf Deck; (*megjegyzés: wird vermutet, dass der Schaden aus dieser Gefahr entstanden ist, ... nicht bei aussergewöhnlich grossem Verlust, ... soweit ... nicht darauf zurückzuführen ist, dass der Frachtführer besondere Weisungen ... nicht beachtet hat,*

§ 427

2. ungenügende **Verpackung** durch den Absender, (*megjegyzés: ... wird vermutet, dass der Schaden aus dieser Gefahr entstanden ist...*

§ 427

3. **natürliche Beschaffenheit** des Gutes, die besonders leicht zu Schäden, insbesondere durch Bruch, Rost, inneren Verderb, Austrocknen, Auslaufen, normalen Schwund, führt; (*megjegyzés: ... wird vermutet, dass de Schaden aus dieser Gefahr entstanden ist, ... wenn er alle Massnahmen ... getroffen und besondere Weisungen beachtet...*

§ 427

4. ungenügende **Kennzeichnung** der Frachstücke durch den Absender; (*megjegyzés: wird vermutet, dass der Schaden aus dieser Gefahr entstanden ist*)

§ 427

5. Beförderung **lebender Tiere**. (*megjegyzés: ... wird vermutet, dass der Schaden aus dieser Gefahr entstanden ist, ... wenn er ... Massnahmen getroffen und besondere Weisungen beachtet hat*)...

§ 428

Der Frachtführer hat Handlungen und Unterlassungen seiner Leute in gleichem Umfange zu vertreten, wie eigene Handlungen und Unterlassungen, wenn die Leute in Ausübung ihrer Verrichtungen handeln. Gleiches gilt für Handlungen und Unterlassungen anderer Personen, deren er sich bei Ausführung der Beförderung bedient.

§ 431 (1)

Die nach den §§ 429 und 430 zu leistende Entschädigung ..., ist auf einen Betrag von **8,33 Rechnungseinheiten für jedes Kilogramm** des Rohgewichts der Sendung begrenzt.

§ 431 (3)

Die Haftung des Frachtführers wegen Überschreitung der Lieferfrist ist auf **dreifachen Betrag der Fracht** begrenzt.

§ 432

... hat er über den Ersatz hinaus die **Fracht, öffentliche Abgaben und sonstige Kosten** aus Anlass der Beförderung des Gutes zu erstatten ... weitere Schaden hat er nicht zu ersetzen.

§ 433

... handelt es sich um andere **Schäden** als Sach- oder Personenschäden so ist auch in diesem Falle die Haftung begrenzt und zwar auf das Dreifache des Betrages der bei Verlust des Gutes zu zahlen wäre.

§ 434

... Haftungsbefreiungen und Haftungsbegrenzungen gelten auch für einen ausservertraglichen Anspruch ..., ... wegen Verlust oder Beschädigung des Gutes oder wegen Überschreitung der Lieferfrist.

§ 435

... Haftungsbefreiungen und Haftungsbegrenzungen gelten nicht wenn der Schaden ... **vorsätzlich oder leichtfertig und in dem Bewusstsein dass ein Schaden mit Wahrscheinlichkeit eintreten werde**, begangen hat.

Szállítványozás

§ 461 (1)

Der Spediteur haftet für den Schaden, der durch **Verlust** oder **Beschädigung** des in seiner Obhut befindlichen Gutes entsteht. Die Paragraphen 426, 427, 429, 430, 431 Abs. (1), (2) und (4), Paragraphen 432, 434 bis 436 sind entsprechend anzuwenden.

§ 462 (2)

Für Schaden der **nicht durch Verlust oder Beschädigung** des in der Obhut des Spediteurs befindlichen Gutes entstanden ist, haftet der Spediteur wenn er eine ihm nach § 454 obliegende Pflicht verletzt. Von dieser Haftung ist er befreit, wenn der Schaden durch die Sorgfalt eines ordentlichen Kaufmanns nicht abgewendet werden konnte.

§ 462

Der Spediteur hat Handlungen und Unterlassungen seiner Leute in gleichem Umfange zu vertreten, wie eigene Handlungen und Unterlassungen, wenn die Leute in Ausübung ihrer Verrichtungen handeln. Gleiches gilt für Handlungen und Unterlassungen anderer Personen, deren er sich bei Erfüllung seiner Pflicht die Versendung zu besorgen, bedient.

501. §

A fuvarozó felelős azért a kárért, amely a küldemény átvételétől a kiszolgáltatásig terjedő idő alatt a küldemény teljes vagy részleges **elveszéséből**, megsemmisüléséből vagy **megsérüléséből** keletkezett, kivéve, ha a kár

HIÁNYZIK A KÉSEDELEM

501. §

a) a fuvarozó tevékenységi körén kívül eső **elháríthatatlan ok**, *(megjegyzés: a fuvarozó bizonyít)*

SZIGORÚBB

HIÁNYZIK

501. §

c) A **csomagolás** kívülről észre nem vehető hiányossága, *(megjegyzés: a hiányosságot a fuvarozó, hogy nem ennek következtében állott elő, a feladó és a címzett bizonyítja)*

A TÁRGYA AZONOS

501. §

c) a küldemény **belső tulajdonsága** *(megjegyzés: a feladó és a címzett bizonyítja)*

LÉNYEGÉBEN AZONOS

HIÁNYZIK

HIÁNYZIK

501. §

b) feladó által végzett **berakás**, illetve a címzett által végzett **kirakás**, vagy *(megjegyzés: a feladó és a címzett bizonyítja)* annak következtében állott elő, hogy a feladó a címzett vagy az általuk rendelt **kísérő** nem úgy járt el, ahogy ez az adott helyzetben általában elvárható, ideértve azt az esetet is, ha a feladó a szükséges okmányokat nem adta át, vagy nem jól töltötte ki, továbbá, ha a fuvarozót nem tájékoztatta a küldemény kívülről fel nem ismerhető, rendkívüli értékéről. *(Megjegyzés: a feladó és a címzett bizonyítja.)*

TÖBB

EBBEN A FORMÁBAN HIÁNYZIK

503. § (1)

A küldemény teljes vagy részleges elveszése illetőleg megsemmisülése esetében a fuvarozó fuvardíjra, illetőleg a fuvardíj arányos részére nem tarthat igényt, köteles továbbá megtéríteni az elveszett **dolog értékét**.

ÉRDEMBEN MÁS

500. § (1)

A késedelmes fuvarozó a késedelem tartamához mért legfeljebb azonban a **fuvardíjnak megfelelő összegű kötbért** köteles megfizetni.

ÉRDEMBEN MÁS

503. § (1)

A küldemény teljes vagy részleges elveszése, illetőleg megsemmisülése esetében a fuvarozó **fuvardíjra, illetőleg a fuvardíj arányos részére nem tarthat igényt**, köteles továbbá megtéríteni az elveszett dolog értékét.

LÉNYEGE AZONOS

ÉRDEMBEN MÁS

HIÁNYZIK

503. §

Ha a kárt a fuvarozó **szándékosan** okozta, az ebből eredő minden kárért felelős.

A GONDATLANSÁG HIÁNYZIK

A szállítványozó szállítványozási tevékenysége körében a **küldeményben** bekövetkezett kárért fuvarozó módjára,

520. § (2)

A fuvarozás körében bekövetkezett kárért a szállítványozó csak akkor felel, és pedig **fuvarozó** módjára, ha

a) maga fuvarozta a küldeményt, vagy a küldeményt mások küldeményeivel együtt, ugyanazzal a szállítóeszközzel, el nem különítve (gyűjtőforgalomban) továbbíttatta, és a kár ennek során keletkezett.

A KONSTRUKCIÓ ÉRDEMBEN AZONOS

520. § (1)

... **más károkért az általános szabályok** szerint felel.

LÉNYEGÉBEN AZONOS

EBBEN A FORMÁBAN HIÁNYZIK

13. A Polgári Törvénykönyv fuvarozási és szállítványozási szabályainak modernizálásával összefüggésben felmerülő további kérdések

Megfontolandó, hogy egyes, a gyakorlat által kifejlesztett megoldásokat nem kellene-e közvetlenül beemlíteni a szállítványozási és fuvarozási fejezetbe. Bármely ágazati szabály vagy általános üzletfeltétel ugyanis csak akkor jó, ha az nem téríti el a törvényi szabályozást és nem vezet be alapvetően új intézményeket, hanem azokat csak részletezi. Úgy tűnik ugyanis, hogy a mindennapi gyakorlat napjainkra átlépte az egészséges keretet, mert szabályoz olyan intézményt is, ami a törvényi ügyletből expressis verbis hiányzik.

13.2. Késedelem a felrakásban (berakásban), a lerakásban

A Polgári Törvénykönyv kártérítésről, illetve elállásról beszél. Ezek a szankciók nem életszerűek. A kártérítés nehézkes és hosszadalmas, az elállás pedig nem gyakorlati megoldás. Erre az esetre alakította ki a gyakorlat az állásdíj fogalmát, amely tulajdonképpen előre megállapodott átalánykártérítés.

13.3. Holtfuvar

Előfordul, hogy a fuvaroztató nem azt a mennyiséget adja át fuvarozásra, mint amelyre nézve megállapodott. Erre tekintettel alakult ki a holtfuvar fogalma, amikor is a felek egy bizonyos összegben állapodnak meg előre, s így el tudják kerülni azt, hogy kölcsönös bizonyításokba bonyolódjanak a kár és a kárenyhítés tekintetében. Ez is tulajdonképpen átalánykártérítés.

13.4. Járulékos szolgáltatások díja

Egyértelművé kellene tenni hogy az átvételi díjtétel csak azokat a díjakat foglalja magába, amelyek előre kalkulálhatók.

13.5. Logisztika

A logisztika a fuvarozásba és a szállítványozásba a nagyméretű árumozgással, a költségek növekedésével került be. (Külső és belső raktározási költségek, csomagolás, biztosítás, energia, személyzet stb.) Célszerűnek látszik a szállítványozási fejezetben, a fogalom-meghatározásnál, a logisztikai tevékenységre utalni.

13.6. Multimodális operátori tevékenység

Fel kell venni a szállítványozó definíciójába a multimodális operátori tevékenységet is. A multimodális operátor az a személy, aki konszenzuális ügylettel és fuvarozói típus felelősséggel foglalja össze a fizikailag különböző árutovábbítási szakaszokat.

13.7. Fogyasztók

Meg kell határozni, hogy a fogyasztótól kapott megbízás tekintetében vannak-e a fuvarozónak és a szállítmányozónak többlet-feladatai, s hogy a fogyasztó esetében is alkalmazandó legyen-e a felelősségkorlátozás.

13.8 Kogens rendelkezések

Ha a felelősségkorlátozás intézménye a Polgári Törvénykönyvbe bekerülne, elkerülhetetlen a kogens rendelkezések meghatározása.

13.9. Üzletfeltételek

Kifejezetten utalni kell arra, hogy az egyik szállítmányozó egy másik szállítmányozó szokásos üzletfeltételeit igénybe veheti.

13.10. Raktározás

Utalni kellene arra, hogy a szállítmányozási ügyletkez kapcsolódó raktározás nem önálló jogügylet, ugyanakkor érdemes lenne szabályozni az önálló raktározást is. (fogalom, árkezelés, okmánykezelés, közlési kötelezettségek, biztosítás, biztosítékok, felelősség, elévülés, hogy lehet-e raktárjegyet forgatmánnyal átruházni stb.) Az 1935-ös magyar szállítmányozási feltételek, akárcsak az osztrák és a német feltételek részletesen szabályozták a szállítmányozó önálló raktározási tevékenységét is.

13.11. Teljesítés, esedékesség

Meg kell határozni a rend kedvéért, hogy a szállítmányozó mikor teljesített, s hogy a díj, ellenkező megállapodás hiányában mikor esedékes.

13.12. Zálogjog

Meg kell fontolni, hogy a zálogjog ne csak az adott megbízással összefüggésben legyen gyakorolható. Gyakorlati példák: 1. A FIATA Bill of Lading szerint a szállítmányozó a zálogjogot „for any amount due at any time to the freight forwarder from the merchant including storage fees and the cost of recovering same” gyakorolhatja. 2. Az új német törvény a zálogjogot minden nem vitatott követelésre is kiterjeszti, olyanokra, amelyek más, a feladóval kötött fuvarozási, szállítmányozási és raktározási szerződésből származnak. A zálogjog az árura és a kísérő papírokra korlátozódik és addig áll fenn, ameddig az a fuvarozó birtokában van, vagy arról hajóraklevél, rakjegy vagy raktárjegy útján rendelkezik. A zálogjog a kiszolgáltatás után is fennáll, ha a fuvarozó a zálogjogot a kiszolgáltatás után három napon belül, bírósági úton érvényesíti és az áru még a címzett birtokában van(!)

13.13. Visszatartási jog

Ki kellene mondani, hogy a visszatartási jog bármely lejárt tartozás esetén, olyan küldemények tekintetében is gyakorolható, amelyek nem az adott megbízással vannak összefüggésben. E kérdés ugyanolyan fontos, mint a zálogjog, mert a szállítmányozó a teljesítéssel elől jár, s a Polgári Törvénykönyv 281. § (2) bekezdése szerinti jogok a szállítmányozó és a fuvarozó esetében a gyakorlatban nehezen alkalmazhatók.

13.14. Fuvarozói felelősség kizárása

Lehetővé lehetne tenni, hogy bizonyos veszélyes forgalmakban a szállítmányozó elutasítsa a fuvarozói típusú felelősséget.

13.15. Elévülés

Megfontolandó, hogy a Polgári Törvénykönyv szerinti 1 éves elévülési idő a felek megállapodása alapján, szerződéskötés után és a bírósági eljárás előtt ne legyen hosszabbítható. Ez összetett fuvarozási módok esetén előnyös technika peres eljárások elkerülése érdekében.

Az elévülési határidőt fel lehetne emelni arra az esetre, ha a mulasztás vagy cselekmény szándékos volt, vagy ha az szándékosággal egyenértékű gondatlanság miatt következett be.

13.17. A multimodális fuvarokmány, mint értékpapír

A hajóraklevél értékpapírként funkcionál. A revízió kapcsán azonban meg kell fontolni, hogy az értékpapír funkciót nem kellene-e a (szállítmányozói, multimodális operátori) multimodális fuvarokmány tekintetében is rögzíteni, tekintettel arra, hogy a multimodális fuvarokmány túlnyomórészt tengeri szakaszhoz kapcsolódik, ill. mert a forgathatóság lényegi eleme. A kérdés azért igényel megfontolást, mert a multimodális B/L értékpapír mivolta magyar jogszabály hiányában támadható. A Polgári Törvénykönyv értékpapírokról szóló fejezete értelmében külön jogszabály szükséges ehhez, s ez az adott esetben csak a Polgári Törvénykönyv lehet. A multimodális ill. szállítmányozói fuvarokmányt egyébként az akkreditívekre vonatkozó szokvány is ismeri (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits) UCP 500 Art. 30. „Transport Documents issued by Freight Forwarders. Unless otherwise authorised in the Credit, banks will only accept a transport document issued by a freight forwarder if it appears on its face to indicate the name of the freight forwarder as a carrier or multimodal transport operator and to have been signed or otherwise authenticated by the freight forwarder as carrier or multimodal transport operator, ...”

14. Összefoglalás

A Magyar Polgári Törvénykönyv fuvarozási fejezetének felelősségi szerkezete a vizsgált környezetbe illeszkedik, a szabályok finomítása javasolt, a koncepcióváltás nem indokolt.

A szállítmányozó vállalkozási típusú ügyleteiből (átvételi díjtétel) fakadó felelősségének leképezése eldöntendő kérdés, a szállítmányozó fuvarozói felelőssége nem azonos a kétféle jogügylet fogalmi összemosásával. Tartható tehát az a gondolat, hogy a szállítmányozás közvetítői tevékenység, de a felelősséget mégis úgy szabályozzuk, ahogy az elméletileg az egyösszegű vállalkozási díjből is következik, tehát vállalkozásszerűen, tehát fuvarozó módjára.

Az összecszerű felelősségkorlátozás nemzetközi fuvarozási egyezmények útján honosodott meg. Ez a felelősségkorlátozási rendszer a német–osztrák szállítmányozásba is beépült, az „átkötés” az fix díjtétel és az ezzel járó fuvarozói felelősség volt. A fuvarozói felelősség elfogadása egyenesen veti fel a felelősségkorlátozást.

Javasolt továbbá, hogy a Polgári Törvénykönyv revíziója kapcsán bekerüljenek a törvénykönyvbe azok a változások is, amelyek az ügylet jellegének változása folytán a gyakorlatban már kialakultak, s amelyeket a nemzetközi egyezmények vagy a mértékadó jogszabályi újítások tartalmaznak s a gyakorlat is ismer.

Gráfl-Fülöp Gyöngyi

A személyek polgári jogi védelmére vonatkozó szabályozás kritikai elemzése, javaslat az új szabályozásra

A polgári jogi Kodifikációs Főbizottság felkérése olyan tanulmány készítésére vonatkozott, amely a bírói gyakorlat elemzése alapján összefoglalja azokat a problémákat, amelyek a hatályos szabályozás keretei között a bírói gyakorlatban gondot okoznak és egyúttal javaslatokat tartalmaz, de lege ferenda.

I. A személyhez fűződő jogok

A Ptk. 1977. évi novellája jelentősen kibővítette a személyiségi jogvédelem kereteit, több új személyiségi jog szabályozására, míg mások részletesebb kifejtésére került sor. A társadalmi változások hatására új jelentőséget nyer és egyre fontosabbá válik a személyiségi jogvédelem kiterjedése.

Megállapíthatjuk, hogy a jelenleg hatályos szabályozást mindenben nem tekinthetjük kielégítőnek.

Az emberi méltósághoz, vagy a személyiség szabad kibontakozásához való jog az alkotmányos alapjogok közé került és általában is a személyiségvédelem – az új Alkotmány szabályozása, illetőleg az Alkotmánybíróság határozatai folytán – az alkotmányos alapjogok rangjára emelkedett.

Az alkotmányos jogok között megjelennek a személyiség védelmére vonatkozó polgári jogok azzal az ígérennyel, hogy érvényesülést nyerjenek az állampolgárok egymás közötti kapcsolatában, illetőleg az állampolgár és az állam viszonyában. Más jogágak védelmi eszközei mellett a személyiségi jog a magyar jogrendszerben elsősorban a polgári jogban jelenik meg védelmi rendszerével együtt. A személyiség, a test és a szellem elválaszthatatlan egysége, amely kifejezésre juttatja az egyén viselkedését és gondolkodását, ez a viselkedés és gondolkodás jelenti a személyiség értékminőségét azt, amivel a személyiség különbözik másától és ami lehetővé teszi, hogy más legyen, mint a többi. A személyiségi jog az általánosan jellemző értékminőséget védi.

A személyiségi jogok ennek érdekében megteremtik az ember önmegvalósításának feltételeit és biztosítják, hogy e feltételeket – a magánélet szabadságát – senki meg ne sérthesse jogtalan külső beavatkozással.

1. Az általános személyiségi jog

A Ptk. 75. §-ának (1) bekezdése szerint a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.

A jelenlegi szabályozásban ez a rendelkezés szolgál az általános személyiségi jog fogalmának „meghatározására”, azzal, hogy tiltja a személyhez fűződő jogok valamennyi formájának megsértését.

A Ptk. felsorolja a klasszikus személyiségi jogokat (jó hírnév védelme, titokvédelem stb.) ezek azonban a leggyakoribb megjelenési formák, de a felsorolás nem teljes.

A jelenlegi szabályozásban az általános személyiségi jog fogalma nem tekinthető kielégítőnek, hiszen valójában a védelem általánossága azon az általános megfogalmazáson alapul, amely e jogok mindennemű megsértését tiltja anélkül, hogy valójában az említett személyiségi jog fogalmának formulája szabályozott lenne. A törvény nem tartalmaz, tehát kimerítő taxációt a személyiségi jogokról és nem határozza meg az „általános személyiségi jog” fogalmát sem, csak annyiban, hogy tiltja bármely személyhez fűződő jog megsértését.

Az általános személyiségi jog fogalmát a módosított Alkotmány sem tartalmazza. Az 54. §-ának rendelkezése úgy fogalmaz, hogy a Magyar Köztársaságban minden embernek vele született joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelytől

senkit nem lehet önkényesen megfosztani. A törvény által védett, de külön meg nem nevezett személyiségi jogok alapvetően az alkotmányból vezethetők le, mint ahogy több határozatában az Alkotmánybíróság megtette.

A létező hiányt jelentős jogfejlesztést tartalmazó határozataiban az Alkotmánybíróság úgy hidalta át, hogy álláspontja szerint az általános személyiségi jog fogalma „az emberi méltósághoz való jog” formulájában jelenik meg az alkotmányunkban. A hiányzó általános jognak a gyakorlatban is nagy jelentősége van, ami az Alkotmánybíróság szerint abban áll, hogy a személyiségi jog olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható [8/1990. (VI. 23.) AB hat.]. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele.

Az Alkotmánybíróság ide vágó más döntései a következőkről szólnak:

„Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele. Az emberi élethez és méltósághoz, mint abszolút értékhez való jog korlátot jelent az állam büntetőhatalmával szemben” [23/1990. (X. 31.) AB hat.].

„Az emberi méltósághoz való jog korántsem csupán a jó hírnévhez való jogot foglalja magában, hanem egyebek között a magánszféra védelméhez fűződő jogot is. Ennélfogva az is ellentétes az emberi méltósághoz való alapvető joggal, ha valakivel szemben kellő alap nélkül alkalmaznak hatósági kényszert, s ezáltal az állam indok nélkül avatkozik be a magánszféra körébe tartozó viszonyokba [46/1991. (IX. 10.) AB hat.].

„Az »általános személyiségi jog« részét képezi az önazonosság-hoz és önrendelkezéshez való jog is” [57/1991. (XI. 8.) AB hat.].

„A méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek között jogilag különbséget tenni” [64/1991. (XII. 17.) AB hat.].

„A magánszférához való jog az önmegvalósítás joga, a személyiség szabad kibontakozása és az autonómia védelme megköveteli az Alkotmány 8. §-ának (1) bekezdésében írt szempontok érvényesülését, azaz azt, hogy az állam az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tartsa tiszteletben és védelmezze” [56/1994. (XI. 10.) AB hat.].

A hatályos szabályozást tekintve a jogellenesség eltérő más jogviszonyokhoz képest. Csak az a magatartás jogellenes, amely a személyiséget, az emberi életminőséget sérti. A személyiség fogalmából következően jogellenes minden magatartás, amely – az egyént megfosztja az emberi önmegvalósítás feltételeitől (a magánszférába való beavatkozás tilalma), illetőleg – az ember életminőségének bármilyen hátrányos megváltozását eredményezi.

A bírói gyakorlat szerint a személyiségi jogok is csak a rendeltetésszerű joggyakorlás elvének betartása mellett érvényesülhetnek. Azok gyakorlása tehát nem sértheti mások jogait és törvényes érdekeit (BH 1992. 387.).

Miután a személyiségi jog fogalmkörébe eső bármely jogsértéstől való megfosztás, a jogszabály felhatalmazása, a jogos védelem, vagy a szükséghelyzet zárja ki. Ezek közül a tudományban és a gyakorlatban érvényesülő jogelvekből a Ptk. csak a sértett beleegyezéséről szól. Miután a (3) bekezdésben írt hozzájáruló

nyilatkozat tartalmában joglemondó nyilatkozat is, azt kiterjesztően értelmezni nem lehet [Ptk. 207. § (3) bek.].

Ekként pl., amikor a jogosult nevének használatához meghatározott körülmények fennállására tekintettel járult hozzá, az e körbe eső feltételek megváltoztatása ellenére is fennmaradó névhasználat sérti a Ptk. 77. §-ában szabályozott névviseléshez való jogot (BH 1992. 455.).

A jogellenesség kizárásának joghatása csak akkor következik be, ha a hozzájárulás nem sért, illetve nem veszélyeztet társadalmi érdeket. A személyhez fűződő jogaival egyebekben a jogosult nem rendelkezik szabadon. Annak korlátozására, kizárására vonatkozó jognyilatkozata ugyanis semmis [Ptk. 75. § (3) bek.].

A személyhez fűződő jogok alapvetően az emberhez, mint társadalomban élő természetes személyhez kapcsolódnak. A Ptk. ebből indul ki a szabályozásban, ugyanakkor lehetővé teszi azt is, hogy a védelem a jogi személyeket is megillessen olyankor, amikor jellegéből következően a személyiségi jog nemcsak magánszemélyt érinthet [pl. névviseléshez, vagy a jó hírnévhez való jog stb. esetében (BH 1993. 294.)]. Korlátolt felelősségű társaság is érvényesíthet sajtó-helyreigazítási igényt jó hírnevét sértő, valótlan tényállítások közlése esetén (BH 1993. 22.).

Egy másik döntés szerint a személyiségi jog védelmével kapcsolatos perek elbírálása attól függetlenül, hogy a sérelem polgári jogviszony, munkaviszony, vagy tagsági viszony során keletkezett, az általános hatáskörű bíróság hatáskörébe tartozik (BH 1988. 333.).

A gyakorlat tágítva a jogszabály előírásait, a jogvédelmet kiterjesztette a jogi személyiséggel nem rendelkező olyan gazdasági társaságokra (betéti társaság, közkereseti társaság), amelyek saját név alatt jogot szerezhetnek és kötelezettséget vállalhatnak.

Egyébként a személyiségi jogok alanya jogképes személy lehet, ezért nincs lehetőség az elhunyt, vagy megszűnt személy személyiségi jogainak érvényesítésére, ide nem értve a kegyeleti jogra vonatkozó külön jogosítványokat.

A személyiségi jog sérelméből származó igényt – meghatározott törvényi kivételektől eltekintve – csak maga a jogosult érvényesíthet, arra azonban nyilvánvalóan lehetőség van, hogy képviselő útján járjon el. A bírói gyakorlat szerint a személyiségi jog alanyai nem a saját személyes adottságukhoz igazodva, illetve személyiségük értékelésétől függően, hanem mindenkiel szemben azonosan alkalmazott mérce alapulvételével jogosultak a fellépésre.

2. A személyiségi jogok sérelmének különös esetei

A Ptk. 76. §-a szerint a személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen a magánszemélyek bármilyen hátrányos megkülönböztetése nemük, fajuk, nemzetiségük, vagy felekezetiük szerint, továbbá a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

Ez a rendelkezés a Ptk. 75. §-ához képest különös szabály, s a személyiség védelmének több olyan esetét sorolja fel, amelyek nagyobb részét az Alkotmány is mint alapvető emberi jogot tartalmazza.

2.1. A magánszemélyek hátrányos megkülönböztetése

A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról (diszkrimináció tilalma) a Ptk. 8. §-ában foglalt szabállyal összhangban rendelkezik, amely szerint minden ember jogképes, jogai és kötelességei lehetnek, a jogképesség az életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez, vagy felekezethez tartozás nélkül egyenlő. A minden embert megkülönböztetés nélkül megillető jogképesség feltétlen érvényesülést kívánó alanyi jog az emberhez kötődő legalapvetőbb polgári jogi jogosultság.

„A jogegyenlőség lényege, hogy az állam, mint közhatalom, s mint jogalkotó köteles egyenlő elbánást biztosítani a területén

tartózkodó minden személy számára. Ebben az összefüggésben nem tehet különbséget faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, szüneti, vagy egyéb helyzet szerint” [61/1991. (XI. 20.) AB hat.].

Miután a hátrányos megkülönböztetést megvalósító magatartásokat a jogszabály teljeskörűen nem sorolja fel, azok körét a bírói gyakorlat határozza meg. Így pl. a bíróság megállapította a hátrányos megkülönböztetés tényét amiatt, mert egy adott pénzintézet, illetőleg biztosító társaság épületének bejárata nem volt alkalmas arra, hogy azokon a mozgássérült és általában tolokocsival közlekedő felek bejussanak oda (BH 1995. 698.).

A diszkrimináció tilalma azonban nem értelmezhető akként, hogy a természetes személyek közötti különbségtétel abszolút értelemben tilos, ugyanis az ember, mint a társadalom tagja hivatása, képzettsége, kereseti viszonyai és még számtalan szempont szerint különbözhet és ténylegesen különbözik is a más emberektől. Ezeket a meglévő különbségeket az államnak a jogalkotás során figyelembe kell vennie, ugyanis az Alkotmány 70/A. §-ának (1) bekezdése csupán az emberi méltósághoz való jogot sértő megkülönböztetéseket tiltja [61/1991. (XI. 20.) AB. hat.].

A diszkrimináció tilalmával összefüggésben határozta meg az Alkotmánybíróság az „egyenlő méltóságú személy” fogalmát és kimondta, hogy, „A diszkrimináció fogalma nem jelenti azt, hogy minden, még a végső soron nagyobb társadalmi egyenlőséget célzó megkülönböztetés is tilos. A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni” [9/1990. (IV. 25.) AB hat.].

2.2. A lelkiismereti szabadság védelme

A lelkiismereti szabadság védelme biztosítja a személy számára a világnézet szabad megválasztását, a szabad vallásgyakorlást, magában foglalja a vallásos meggyőződést és világnézet hiányát is. A lelkiismereti szabadság – az Alkotmány 60. § (1) és (2) bekezdésében írtaknak megfelelően – nem csak a személyes meggyőződés, a világnézet szabad megválasztását foglalja magába. Kiterjed a választott vallás szabad gyakorlásában a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés kinyilvánításában, vagy kinyilvánításának mellőzésében megnyilvánuló jogosultságra is. Ezért pl. személyhez fűződő jogot sért minden olyan magatartás, amely e jog gyakorlásának önkéntességét anonimitását kizárja [74/1991. (XII. 28.) AB hat.].

„A lelkiismereti szabadság és a vallásszabadság külön is nevesített joga azt ismeri el, hogy a lelkiismereti meggyőződés, s ezen belül, adott esetben a vallás az emberi minőség része, szabadságuk a személyiség szabad kibontakozásához való jog érvényesülésének feltétele” [4/1991. (II. 12.) AB hat.].

2.3. Személyes szabadság korlátozása

Az Alkotmány 55. §-ának (1) és 58. §-ának (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit nem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani, továbbá mindenkint, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén – törvényben meghatározott esetek kivételével – megillet a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga, beleértve a lakóhely, vagy az ország elhagyásához való jogot is.

A személyhez fűződő jog sérelme azonban a személyes szabadságot korlátozó magatartások, eljárások esetében nem álla-

pítható meg, amennyiben az nem minősíthető jogellenesnek is. Így jogellenesség hiányában nincs jogsértés, jogos védelmi helyzet, illetőleg végszükségben való cselekvés esetén, valamint amikor megengedett a jogos önhatalom gyakorlása [Ptk. 115. § (2) bek., 190. § (1) bek.].

Törvény lehetővé teheti a szabadság elvonását és közérdekből a személyi szabadság korlátozásának egyéb eseteit.

2.4. A testi épség, az egészség megsértése

Az élethez, az egészséghez és a testi épséghez való jog az ember legalapvetőbb emberi joga, ennek ellenére a Ptk. a személyhez fűződő jogokat védő szabályok között az élethez való jogra vonatkozó külön rendelkezést nem tartalmaz.

Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése kimondja, hogy minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani továbbá azt is, hogy az állam területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez [70/D. § (1) bek.].

Az emberi test akkor ép és egészséges, ha a szervei sértetlenek, megfelelően működnek, továbbá a szervek zavartalan együttműködése is megállapítható.

A polgári jogi kártérítés bírói gyakorlata is – különösen a nem vagyoni kártérítésnél – azt tekinti testi sértésnek, ha a testet külső behatás éri és azon elváltozást idéz elő; egészség sértőnek pedig azokat a magatartásokat és eljárásokat, amelyek a szervezet bármely részének működését, vagy azok együttműködését hátrányosan befolyásolja, vagy arra ilyen hatással lehet. A gyakorlat a lelki károsodást is az egészség megsértésének körébe vonja. A személyi jogvédelem körébe nincs jelentősége a gyogytartamnak.

Ugyanakkor ebben a körben különös jelentőséget nyerhetnek a jogellenességet kizáró körülmények (beleegyezés, jogos védelem stb.).

2.5. A becsület és az emberi méltóság védelme

A becsület a személyről a társadalomban kialakult értékítélet, amelynek kedvezőtlen megváltoztatása jelenti a becsület sérelmét.

A személyiség megvalósításának fontos feltétele, hogy a társadalom tagjait valóságos társadalmi értékük szerint ítéljék meg.

A becsületsértés leggyakoribb esete a személyiség valóságos társadalmi értékének meg nem felelő bírálatot, véleményt nyilvánító közlés függetlenül attól, hogy az milyen formában (szóban, írásban, magatartásban) jelenik meg.

A véleménynyilvánítás alkotmányban is rögzített szabadsága folytán az értékítélet, a bírálat önmagában nem jogsértő akkor sem, ha az az érintettre nézve sérelmes, illetőleg, ha azzal nem mindenki ért egyet. Jogellenesség akkor állapítható meg, ha a bíráló túllépi a szabad véleménynyilvánítás határait.

A valóságtartalom nélküli sértegetés, vádaskodás, becsmérlő kijelentés a személyhez fűződő jogot sérti, miként valóságtartalmától függetlenül sértheti a becsületet valamely közlés vagy más magatartás, a kinyilvánítás módja miatt is.

Miután bármely jog csak a társadalmi rendeltetésével összhangban gyakorolható, s ennek során mindenki a jóhiszeműség és a tisztesség követelményeinek megfelelően köteles eljárni [Ptk. 5. § (2) bek. és 4. § (1) bek.] nem elégíti ki ezeket a követelményeket, s ekként túllépi a szabad véleménynyilvánítás határait az, akinek más személyre vonatkozó értékítélete önkényes, nem felel meg az emberi gondolkodás, ítéletalkotás elemi szabályainak.

A becsület sérelmét jelenti a valótlan, vagy a valóságot hamis színben feltüntető tények, illetve az ilyen tényeket kifejező értékítélet közlése, ezek azonban egyben a jó hírnév sérelmét is eredményezik.

Az emberi méltóság az egyedi értékektől függetlenül minden embert megillet, ezért tilos minden olyan magatartás, amely ennek sérelmével jár. A bíróság megállapította, hogy az alperes

megsértette a közszereplést vállaló és az adott eseményen szokatlan öltözékben megjelenő felperes emberi méltóságát, amikor a róla készült fényképfelvételt – kommentár nélkül – a lap egyik köztudottan ironikus rovatában tette közzé, s ezzel neveltség tárgyává tette (BH 1997. 578.).

Egy másik eseti döntés szerint a vélemény, a bírálat, az értékítélet akkor jogsértő, ha valótlan tényállítást tartalmaz, a valóságot hamis színben tünteti fel, vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó, lealázó (BH 1993. 89.).

„Személyhez fűződő jogokat sért a gyógyintézet, ha a beteg gyógykezelésével, műtétjével kapcsolatos okiratok kiadását megtagadja. A beteg egészségének sérelmét is eredményezheti tehát az alperesnek az az eljárása, hogy megtagadja az általa kezelt (vizsgált) személy betegségének megismeréséhez és gyógykezeléséhez szükséges teljes ismeretanyagot magában foglaló orvosi iratok másolatának a kiadását (BH 1995. 2.).

3. A névviseléshez való jog

A név arra szolgál, hogy a személy egy adott közösség többi tagjától megkülönböztethető legyen. A névvisseléssel a természetes és a nem természetes személy célja is az, hogy magát másoktól elkülönítésre alkalmas módon megjelölje, s ekként biztosítsa, hogy a név alapján őt és csakis őt lehessen felismerni.

A névvisselés joga azt jelenti, hogy a jogszabály védi a már felvett nevet, egyben jogellenesnek tartja a jogosulatlan névhasználatot, valamint – meghatározott esetekben – az olyan név használatát is, amely más nevével összetéveszhető.

A magánszemélyek névvisselésével kapcsolatos kérdéseket a Csjt. és más jogszabályok rendezik.

A Ptk. meghatározott tevékenységi körben a magánszemély részére széleskörű névválasztási jogot enged, a különös névvisselési forma az ún. felvett név használatával. A felvett névvel kapcsolatban a törvény egyetlen feltételt támaszt: mások jogait törvényes érdekeit nem sértheti. Ilyen sérelmet jelenthet a névazonosság. Egyébként a felvett név is védelemben részesül; más azt jogellenesen nem használhatja.

Ennek alapján nem kizárt az sem, hogy több művész közös név alatt is szerepelhessen. Erre akkor is megvan a lehetőség, ha egyébként előadóművészként külön is ismertek (BH 1980. 469.). A művészegyüttes az eredetileg felvett nevet a tagok személyében bekövetkezett változás esetén is viselheti (BH 1979. 411.).

A névvisselés joga a jogi személynek is olyan alapvető jogosultsága, amely minden jogképességgel bíró személyt megillet.

A gazdasági tevékenységet folytató személyek és szervezetek névvisselési jogát az ún. „kereskedelmi név” alatt jelöli. A kereskedelmi név bizonyos üzleti, kereskedelmi, gazdasági tevékenységet fejez ki, s egyben sajátos értéket is jelent. A kereskedelmi név legáltalánosabb formája az ún. üzletjelző, amely a gazdasági életben a magánszemélyek és a jogi személyek által használt minden olyan nevet jelöl, amely cégjegyzékbe történő bejegyzéssel nincs védve, illetőleg nem esik cégjog alá.

A kereskedelmi név védelmét a Ptk.-n túl más jogszabályok (védjegyjogi és cégjogi szabályok) is biztosítják.

A jogi személy névvisselését részben jogszabályok írják elő követelményként, részben pedig kiterjesztő értelmezéssel a bírói gyakorlaton alapul miután a KK 1. számú és KK 2. számú állásfoglalás az e körbe tartozó szabályozás egyes lényeges elemeit a társadalmi szervezetekre és az alapítványokra is kiterjesztette.

Ki kell hangsúlyozni, hogy a kereskedelmi név használatának az eredeti jogalanyiságra hatása nincsen, illetőleg nem teremt külön jogalanyiságot, vagyis a kereskedelmi név használója jogi minőségén nem változtat.

A gyakorlat teremtette meg azt is, hogy a névvisseléssel kapcsolatos jogok és ezzel a jogvédelem is megilleti a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteket (gazdasági társaságokat) is (BH 1987. 11.).

A jogi személy nevével kapcsolatos követelmények:

- más nevet vagy máséhoz hasonló nevet jogosulatlanul ne használjon,
- a hasonló működési körben és azonos területen tevékenykedő, nyilvántartásba vett szervezetek nevével a neve különbözők (névkizárolagosság),
- a név a valóságot híven tükrözze (névvalódiság),
- a név legyen karakterisztikus és elhatároló, amely megfelel a nyelvhelyesség szabályainak (névszabotosság).

Az első két elv személyiségi jogi védelmet fejez ki, de ezek közül is csak a névkizárolagosság elve alapul a törvény rendelkezésén [Ptk. 77. § (3) bek.], míg az utóbbi két elv a cégjogi szabályok megfelelő átvételével, kiterjesztő értelmezésen alapul.

A bírói gyakorlat szerint a névviselés jogának megsértésében megvalósuló személyiségi jogsérelem megállapításában a felróhatóságnak nincs jelentősége, azt csak a jogellenes névvisseléssel okozott kár megtérítésére irányuló igény esetén kell vizsgálni (BH 1991. 320.). Egy másik eseti döntés szerint a nem természetes személy jogosulatlan névhasználata általában a névkizárolagosság elvét is sérti. Ha a korábbi bejegyzés tényét és ezzel a megelőző szabályát figyelmen kívül hagyva egy már bejegyzett név felvételére, viselésére kerül sor, a jogsérelem fennáll. Megállapítható akkor is, amikor a szervezet olyan nevet használ, amelyre a törvény rendelkezése értelmében csak egy meghatározott személy jogosult (BH 1997. 172.).

A névkizárolagosság elvéből [Ptk. 77. § (3) bek.] következően a nem természetes személy csak olyan nevet használhat, amely a hasonló működési körben azonos területen tevékenykedő és korábban már nyilvántartásba vett szervezet nevével eltér. Ebből a szempontból a cégnyilvántartás mellett minden olyan jogszabály alapján működő nyilvántartást (regisztert) érteni kell, amely valamely nem természetes személy létrejöttéhez, működéséhez szükséges (szövetkezet, társadalmi szervezet, egyház, alapítvány stb.).

A Legfelsőbb Bíróság több eseti döntésében is kifejtette, hogy a hasonló működési kör megállapításánál nem annak van ügydöntő jelentősége, hogy a jogi személyeket létrehozó alapító okirat, illetőleg társasági szerződés milyen tevékenységi köröket sorol fel, hanem annak, hogy a jogi személyek döntően milyen tevékenységet fejtenek ki. Vagyis annak van jelentősége, hogy mi a ténylegesen folytatott működési kör, illetőleg végzett tevékenység (Pl. LB Pf. IV. 21. 160/1992.).

A jogosulatlan névhasználat a gyakorlatban többnyire a névkizárolagosság követelményének sérelmét is megvalósítja. Előfordulhat, hogy nem a névkizárolagosság főszabálya (a megelőzés) dönt arról, hogy megvalósult-e a jogsértés, hanem az, hogy történetesen a törvény csak meghatározott személyt jogosít fel valamely név viselésére (BH 1997. 172.).

A névvisselési jog esetében is kizárja a jogsértés megállapítását, ha a jogosult hozzájárult a névvisseléshez, ami történhet kifejezetten, vagy akár ráutaló magatartással is.

A névvisselési jog sérelmét a nyilvántartásba vételi eljárásban orvosolni nem lehet (BH 1999. 94.). Ugyanakkor a társadalmi szervezet nyilvántartásba vétele nem akadályozza, hogy utóbb bárki, személyhez fűződő joga megsértése miatt pert indítson (BH 1990. 197.).

Egy másik eseti döntés szerint adott szolgáltatás meghatározását is kifejező kereskedelmi név használatát önmagában nem teszi jogszerűtlenné, hogy utóbb az más jogi személy nevének részévé vált (BH 1999. 61.). Két folyóirat összetéveszthetősége úgy is megvalósulhat, hogy a korábban ismertté vált folyóirat címét az utóbb megjelenő – hasonló profilú – folyóirat az „új” jelzővel egészíti ki (BH 1990. 60.).

A névvisselési jog sérelmét jelentheti a családnév kereskedelmi névként való jogosulatlan használata, de a jogelőd által a névhasználathoz adott hozzájárulást alapos ok nélkül – a jogutód sem vonhatja vissza (BH 1994. 21.). Közismert családi név jogosulatlan használata jogsértést jelent az utónév feltüntetésével is (BH 1993. 548.).

4. A jó hírnév védelme

A hírnév általában a személy értékeléséhez alapul szolgáló tényállások valódiságára vonatkozik, ezért a személy társadalomban betöltött szerepének az értékelését befolyásoló ismereteket jelenti.

A hírnév jogi védelme az emberre és a jogi személyre egyaránt vonatkozik.

Ha a társadalmi értékelés alapjául szolgáló értesülések, tényállások nem az objektív valóságot fejezik ki, akkor jó hírnév sérelmét eredményezik, függetlenül a közlő felróhatóságától jó vagy rosszhiszeműségétől.

A gyakorlat a közlés formáját tágan értelmezi, a szóbeli és írásbeli forma mellett beletartozik bármilyen ábra, rajz, kép, jel, mozdulat stb., de a mástól szerzett értesülés továbbadása, közvetítése is sérti a személy jó hírnevét.

A hírszélés megállapításának nem feltétele, hogy az értesülés széleskörű terjesztésére kerüljön sor, mint ahogy az ismételt vagy folyamatos továbbadás sem. Hírszélésnek kell tekinteni más személy nyilatkozatának, állításának, tájékoztatásának közlését, továbbítását, közreadását akkor is, ha híven közli más személynek valótlán nyilatkozatát (LB IV. 20. 427/1997.).

A hírnévrontást csak az objektív valóságnak meg nem felelő közlés valósíthatja meg, de megvalósul azzal is, amikor a valóságot a tények megtévesztő csoportosítása egyes tényálláslemek elhallgatása útján, vagy rejtett utalásokkal, félreérthető megfogalmazással stb. hamis színben tüntetik fel.

A valótlánból levont következtetés, mint vélekedés, értékelés nem eredményezi a jó hírnév sérelmét még akkor sem, ha az mások nézeteivel nem egyezik.

A személyre vonatkozó objektív valótlán tényállást kifejező közlés csak akkor eredményez jogsértést, ha alkalmas arra, hogy az érintett társadalmi megítélését hátrányosan befolyásolja, de nem feltétel az, hogy a hátrányos eredmény be is következzen. Személyiségi jogainak védelme iránt igényt az is előterjeszthet, akit a sajtóközleményben név szerint nem jelöltek meg, de személye a sajtóközlemény tartalmából valamilyen módon felismerhető (BH 1998. 330.). Szöveggörnyezetében kell vizsgálni és tartalma szerint kell megítélni, hogy valamely sértő tény állítása vagy hírszélése valótlán-e (BH 1998. 169.).

Az érvényesített jog különbözősége miatt sem anyagi jogi, sem eljárásjogi akadálya nincs annak, hogy a sajtóban elkövetett jogsértés jellegétől függően a sértett fél a sajtó-helyreigazítással egyidejűen, vagy utóbb egyéb személyhez fűződő joga megsértése miatt is jogvédelmet igényeljen. A sajtó-helyreigazításra kötelező ítéletnek – ugyanazon ténybeli alap esetén – legfeljebb az elégtételadás módjának megválasztása körében lehet jelentősége (BH 1996. 525.).

5. Sajtó-helyreigazítás

Gyakori, hogy a jó hírnevet sértő közlésre sajtó útján kerül sor. Ez pedig széleskörű nyilvánosságot jelent és az ilyen közléssel elért tömeghatás nagymértékben fokozza a sérelem súlyosságát (PK 12. sz. állásfoglalás).

Jelentőségének megfelelően történt e jogsértés nevesítése külön, s a Pp. különleges eljárásjogi rendelkezéseivel együtt nyújt súlyának megfelelő védelmet.

A sajtószabadság alkotmányos védelem alatt áll.

Mindenkinek joga van tehát a sajtó útján közölni a nézeteit, alkotásait, amennyiben azok nem sértik az alkotmányos rendet. Mindenkinek joga van arra is, hogy tájékoztatást kapjon szűkebb környezetét, hazáját, a világot érintő kérdésekben. A sajtó feladata e körben a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodás, amely – egyebek mellett – személyhez fűződő jogokat nem sérthet (1986. évi II. törvény).

A sajtó-helyreigazítás a jogvédelem objektív eszköze, a sajtószerv a helyreigazító közlemény közzétételére felróhatóságától, vétkenységétől függetlenül kötelezhető.

Helyreigazítás követelésére csak a Ptk. 79. §-ának (1) bekezdésében meghatározott tényállás mellett van mód, más személyhez fűződő jogvédelem orvoslása érdekében nem vehető igénybe ez a jogvédelmi eszköz még akkor sem, ha a más jogsértés sajtó útján valósult meg.

A sajtó-helyreigazítás a sajtótermékhez, azaz a közlés módjához kötött.

A sajtó-helyreigazítási eljárásban nincs helye a személyhez fűződő jogok megsértése miatt egyébként igényelhető valamely általános jogkövetkezmény alkalmazásának.

A sajtó-helyreigazítási keresetet más keresettel összekapcsolni, vagy egyesíteni nem lehet.

A törvényi feltételek fennállása mellett az általános és a különös jogvédelmi eszközök között a jogosult választhat. Nincs akadálya annak, hogy a sajtó-helyreigazításra irányuló és az általános szabályoknak megfelelő eljárás párhuzamosan folyjék, vagy egymást követő időben kerüljön sor ilyen igények érvényesítésére (BH 1996. 525.).

A sajtó-helyreigazítási igény jogosultja az a személy, akiről a sajtóban valótlan tényt közöltek vagy híreszteltek, illetőleg akit érintően a való tény hamis színben tüntették fel. Ezzel a jogvédelemmel jogi személy is élhet, s a bírói gyakorlat ezt a kört kibővítette, elismerve a jogi személyiséggel nem rendelkező, nem természetes személyek igényérvényesítési jogosultságát. Ez a kör igényt csak személyesen érvényesíthet, az alkalmazottjaira vonatkozó jogsértés miatt nem léphetnek fel (BH 1986. 83.).

A Legfelsőbb Bíróság több eseti döntése értelmében a helyreigazítási kérelem előterjeszhetősége szempontjából közömbös, hogy a jogában sértett milyen széles körben vált felismerhetővé. A jogsértés megállapításához elegendő az is, ha csak szűkebb, szakmai vagy egyéb érdekeltégi körben vált lehetővé az érintett felismerése (BH 1991. 59.).

A sajtó a mástól szerzett információért is felelős, a jogsértés megvalósul a mástól szerzett értesülés továbbadásával, híresztelésével is (BH 1990. 332.).

A sajtó (szerkesztőség) sajtó-helyreigazításra köteles a fizegetett közleményért is, ha az valótlan tényt állít (Pfv. IV. 23. 131/1998/5.).

A helyreigazítás kötelezettje a sajtószerv, s e perekben félként járnak el akkor is, ha egyébként nincs perbeli jogképességük [Pp. 343. § (3) bek.].

A sajtó-helyreigazítás alapja a valótlan tényközlés (BH 1993. 423.).

A helyreigazítási kérelmet megalapozó jogsértő magatartás lényegében azonos a jó hírnév védelmére vonatkozó rendelkezésbe [Ptk. 78. § (2) bek.] foglalt leggyakoribb esettel. A jogsértéshez következőképpen a helyreigazítás elrendeléséhez elegendő annak megállapítása, hogy a kifogásolt közlés valótlan, vagy a valóságot hamis színben tünteti fel, s nem feltétel, hogy a közlés (híresztelés) egyben az érintettet sértő tartalmú is legyen.

Olyan esetben, amikor a sajtó büntetőbírói ítélethozatalról tudósít és nem jelzi azt is, hogy a döntés nem jogerős, vagy az elítélt, de rehabilitált személy esetében nem tér ki csupán az elítélés fényére a jogsértés megvalósul (BH 1988. 98.).

A sajtó-helyreigazítási kötelezettség nem kerülhető meg azzal, hogy a sajtóközlemény a valótlan tényállítást nem mint bizonyosat közli, hanem célzásokkal, utalásokkal feltételezhető tényként állítja (BH 1990. 256.).

Sajtó-helyreigazítás tárgya lehet – valótlanlansága esetén – az a tényállítás is, amelyből levont következtetés a sajtóközleményben foglalt értékelés alapjául szolgál (BH 1989. 479.).

A helyreigazítási kérelem megalapozott olyankor is, amikor a sajtó a valóságot hamis színben tünteti fel, pl. valamely nyilatkozat lényeges értelmének a megváltoztatásával, a nyilatkozat egyes érvelnek kihagyásával, vagy átcsoportosításával (BH 1983. 152.), illetőleg való ténynek önkényesen kiragadott, tartalmi szempontból fogyatékos és emiatt éves következtetés levonására okot adó közlésével (BH 1990. 210.).

A felperest visszaélésekkel, vesztegetéssel összefüggésbe hozó sajtószerv nem mentesülhet a sajtó-helyreigazítás alól azzal, hogy szóbeszédekre és írásbeli bejelentésekre hivatkozott, azokat ismertette (BH 1989. 352.).

Véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint társadalmi, politikai, tudományos és művészeti vita önmagában nem lehet sajtó-helyreigazítás alapja. Ugyanakkor nem tekinthető megfelelő sajtó-helyreigazításnak, ha a jogosult közzétett válaszevele a hozzáfűzött kommentár folytán nem éri el célját, elveszti helyreigazító jellegét. A sajtó-helyreigazítás esetében megállapítható, hogy a jelenlegi szabályozás mellett az ítélet végrehajtása lényegében következmények nélkül elszabotálható, miután a végrehajtási bírság nem elegendően hatásos eszköz, továbbá a helyreigazítás valójában nyomtalanul eldugható, illetőleg következmények nélkül kommentálható. Külföldi mintára megfontolandó olyan állandó rovat alkalmazása, létesítése, amely a helyreigazítások közlésére szolgál.

A sajtó-helyreigazítás iránti kérelem elbírálásánál irányadó szempontokat a PK 12. sz. állásfoglalás foglalja össze a gyakorlat számára azzal az igénnyel, hogy az elbírálásnál a Ptk. egyéb rendelkezései, valamint az életszerűség és a társadalmi közfelfogás szempontjai érvényesüljenek.

A sajtó-helyreigazítás eljárásjogi kérdéseit a Pp. a különleges eljárások között a XXI. fejezetben szabályozza, amely a jogsértés és a követelhető jogvédelem sajátosságainak megfelelő rendelkezésekkel kellően szolgálja az anyagi jogszabály érvényesülését. Ide tartoznak a Legfelsőbb Bíróságnak a bírói gyakorlat irányítására kiadott PK 13., 14. és 15. számú állásfoglalásai.

Az anyagi jogi szabályozástól függetlenül a továbbiakban is az eljárásjogban szükséges az odatartozó kérdések rendezése.

A Ptk. 79. §-ának megfogalmazása, tartalma – a szabályozással érintett terület, a nyilvánosság fórumainak gyors fejlődése folytán – elavultnak tűnik, azt jobban a való élethez kell igazítani, összhangban a sajtótörvénnyel és a médiatörvénnyel.

Ennek során a PK 14. számú állásfoglalás I. pontjának második mondatát anyagi jogi megfogalmazás formájában lehetne szabályozni, s ettől függetlenül is eldöntendő kérdésnek tűnik a szabályozásnál, hogy miként érvényesüljön hangsúlyozottan a sajtó objektív felelőssége.

A bírói gyakorlat vetette fel, hogy a sértett választásának megfelelően ne legyen kötelező [Ptk. 79. § (1) bek. és PK 15. II.) az ítéletben a jogsértések „megismétlése”, hanem e nélkül választhassa a sértett a helyreigazítást. A bírói gyakorlat erre tett kezdeti lépéseket abból kiindulva, hogy a „megállapítás” mintegy a jogsértés megismétlése, ami újlag nyilvánosságot kap.

A sajtó-helyreigazítás területén a jogvédelem hatását csökkentette az a tény, hogy a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény módosítás folytán már nem nyújt lehetőséget az ún. sajtóbírság kiszabására (ez a lehetőség 1990–1996 között állt fenn). A hatékonyabb jogvédelmet segítheti a nem vagyoni kártérítés jogintézményének megfelelő kodifikálása és az annak alapján kialakuló bírói gyakorlat, amely a jelenlegi szabályozás mellett is él a nem vagyoni kártérítési forma alkalmazásával, ha annak a feltételei fennállnak.

Ennél a jogintézménynél vethető fel – s erre a jogalkotásnak reagálnia kell – hogy ide sorolható-e az Internet, mint a nyilvánosság új és a korábbiakhoz képest sajátos formája azzal, hogy számtalan kérdés vár eldöntésre (ki tekinthető jogsértőnek, ehhez képest, ki és milyen formában köteles helyreigazítást nyújtani stb.).

6. A képmás és a hangfelvétel védelme

Az emberi személyiség megkülönböztetésének az eszköze, az ember képmása és hangja, az ember mint személyiség megjelenése a külső világban, az egyén megkülönböztetésének és azonosításának nélkülözhetetlen eszköze és feltétele.

A képmás és hangfelvétel e külső megjelenés tárgyi eszközzel való rögzítése.

A képmás és hangfelvétel jogának megsértése nem csak az engedély nélküli nyilvánosságra hozattal valósulhat meg, hanem a felvétel készítésével is, ha valaki az érintett engedélye nélkül hatol be a személyiségi érdekkörbe (BH 1985. 57.). Így pl., ha rejtett kamerával, titkos lehallgatással készít felvételt.

Jogsértő lehet a nyilvánosságra hozatal módja is, amennyiben azzal az ábrázolt személy nevéssé válik, illetőleg az engedéllyel készült felvétel rendeltetésétől eltérő célú felhasználással (BH 1997. 578.).

A képmás, vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozataláról kizárólag az ábrázolt, illetve a felvételen szereplő személy jogosult dönteni.

A hozzájárulásban megjelenő rendelkezési jogosultság önálló, a felvétel készítésétől független jog, ezért önmagában a felvétel (film, fotó, hangfelvétel stb.) készítéséhez adott hozzájárulás nem jelenti egyben a felhasználás engedélyezését is.

A képmás, vagy hangfelvétel jogszabály rendelkezése folytán kivételesen hozzájárulás nélkül is nyilvánosságra hozható:

- büntetőeljárás alá vont személy esetén, ha ezt nyomós közérdek vagy méltányolható magánérdek indokolja, s erről az arra jogosult hatóság dönt,
- ismeretlen helyen tartózkodó személy esetében az előbbi feltételek mellett,
- nyilvános közszereplés esetén.

Aki valamilyen közéleti nyilvánosságot vállal, számolnia kell azzal, hogy a hangját, képmását a média közvetíti.

A nyilvános közszereplésen a közéleti szereplést kell érteni, vagyis ilyenkor az érintett valamely közfeladat ellátása érdekében van jelen. Nem közszereplés tehát, ha valaki résztvevője, befogadója valamely nyilvánosság előtt zajló eseménynek.

A gyakorlat alakította ki a tömegfelvétel fogalmát, amelyről kellő eligazítást ad a BH 1985. 17. számú jogesete, amely szerint a képmás nyilvánosságra hozatalának tilalma nem vonatkozik a nyilvános eseményekről, rendezvényekről, táj- és utcarészletekről készült felvételekre, amikor tehát az ábrázolás módja nem egyéni, amikor a felvétel összehatásában örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket. Arra azonban nyilvános eseményről szóló, vagy nyilvános helyen készült tudósítás kapcsán sincs lehetőség, hogy a felvétel – megfelelő hozzájárulás nélkül – a tömegből egy-egy résztvevőt külön is kiemelve (mintegy egyéniesítve) mutasson be.

A bíróság nyilvános tárgyalásáról csak akkor készülhet bármilyen felvétel – az eljárási szabályoknak megfelelően – ha az nem sérti a tárgyalás rendjét, valamint az érintettek személyhez fűződő jogait, ezért elengedhetetlen a felvétel készítéséhez (nyilvánosságra hozatalához) a bíróság hozzájárulása, s ez is csak akkor adható meg, ha a felvétel nem sért közérdeket, vagy méltányolható magánérdeket, nem zavarja a tárgyalást.

A bíróság vagy más hatóság előtt folyó eljárásban az igazság érvényesülésének biztosítása közérdek és a bizonyítás ezt a célt szolgálja. Nem lehet ezért az egyébként is jogsértés nélkül készült hangfelvétel felhasználását visszaélésnek tekinteni, ha ez a hangfelvétel felhasználójával szemben elkövetett jogsértéssel kapcsolatos bizonyítás érdekében történik (BH 1985. 57.).

7. A titokvédelem

A titok minden olyan adat, következtetés, amelynek elleplezéséhez valamilyen érdek fűződik, annak egy adott körből való kikerülése személyhez fűződő jogot sért.

Az Alkotmány szerint is alapvető emberi jog a magántitok védelme, s a számtalan titokfajta közül a Ptk. 81. §-a, a személyhez fűződő jogok között a levéltitok, a magántitok, az üzemi és üzleti titkok megőrzését védi. A meghatározott titok körben annak bármilyen magatartással megvalósuló megsértését szankcionálja,

a titkok jogosulatlan megszerzésétől az illetéktelen nyilvánosságra hozatalig terjedően. Ugyanakkor nem abszolút jogról van szó, ugyanis az érintett a jogszabályban meghatározott körben és módon felmentést kaphat (pl. Pp. 169–170. §).

A Ptk. alkalmazásában levélnak minősül minden zárt küldemény. Védett magántitoknak pedig azok az információk tekinthetők, amelyeknek a megőrzéséhez az érintett személynek méltányolható érdeke fűződik.

Miután a magántitok körébe tartozó adatok, tények, következtetések sokfélék lehetnek, ezért mindig a jogsértés módjának és az ügy egyéb körülményeinek alapján törekszik a bírói gyakorlat eldönteni, hogy az adott esetben egyáltalán titoknak tekinthető-e az adott tény stb., amelyre a sérelmezett magatartás vonatkozik, s ha igen, a kifogásolt eljárás alkalmas-e visszaélés megállapítására annak alapján, hogy a társadalmi közfelfogás, a szokások, és az erkölcsi normák érvényesüljenek. Miután ez mindig sok bizonytalanságot jelent az értéktételben, a gyakorlatban felmerült a magántitok fogalmának (tartalmának) jogalkotói meghatározása tudva ugyanakkor, hogy az – természeténél fogva – esetleg éppen ellenkező hatással jár, s a bírói gyakorlat elveszíti a rugalmas jogalkalmazás lehetőségét.

A bírói gyakorlat szerint az orvost és az egészségügyi szakdolgozót az egészségi állapotra vonatkozó személyes adatok tekintetében a beteg gyógykezelése után is köti a titoktartási kötelezettség (BH 1999. 156.), továbbá személyhez fűződő jogokat sért a gyógyintézet, ha a beteg gyógykezelésével, műtétjével kapcsolatos okiratok kiadását megtagadja (BH 1995. 87.).

8. Magánlakás és a jogi személy helyiségeinek védelme

Ez a jogositvány közvetlenül a tárgyasult valóságot védi és látszólag valamely materiális érték védelmét szolgálja. Ezen keresztül közvetve azonban az emberi személyiség szabadságának, a magánszférának, az önmegvalósulás kiteljesedésének az egyik legfontosabb biztosítója.

A gyakorlat alakította ki, hogy a jogvédelem szempontjából mi tekinthető magánlakásnak, illetőleg a jogi személy helyiségének. A magánlakás körébe tartozik minden olyan helyiség (helyiségcsoport), amely a magánszemély életvitelét biztosító tartózkodási helyül szolgál, míg a jogi személy céljára szolgáló helyiségnek az tekinthető, amely a tevékenységének megvalósítására szolgál. A magánlakás a magánszféra tárgyi kerete, ahol a lakás használója autonóm módon maga határozhatja meg életfeltételei kialakításának és gyakorlásának rendjét, amelyet mások és az állam is köteles tiszteletben tartani.

Jogi személy esetében más a helyzet, amikor a működés jellegeből eleve adódik bizonyos nyitottság, (pl. közintézmények) ezeknél a védelmet szabályozás, belső előírások, konvenciók szabályozhatják, ezért ezekhez mérten kell értékelni a belépés, bejutás jogszerűségét.

A jogszabály a védelmet igénylő magatartást nem határozza meg, ezért valójában minden olyan magatartást tilt és védelmet biztosít minden olyan eljárással szemben, amely a magánszemélyt a lakásában folytatott és belátása szerint alakított életvitelében, a jogi személyt (jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet) a helyiségeiben végzett tevékenységében zavar, vagy akadályoz.

9. Adatvédelem

Az Alkotmány 59. §-ában biztosított személyes adatok védelméhez való jognak az a tartalma, hogy mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról.

A védelem tartalma szerint személyes adatot felvinni és felhasználni általában csakis az érintett beleegyezésével szabad és mindenki számára lehetővé kell tenni az adatfeldolgozás egész útját, vagyis mindenkinek joga van tudni hol, mikor, milyen cél-

ra használja fel az ő személyes adatát. Kivételesen törvény elrendelheti személyes adat kötelező kiszolgáltatását és előírhatja a felhasználás módját [16/1991. (IV. 13.) AB hat.].

Az információs önrendelkezési jog gyakorlásának feltétele és egyben legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség, ami azt jelenti, hogy személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra szabad. A meghatározott cél nélküli „készletre” előre meg nem határozott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés és tárolás alkotmányellenes [20/1990. (X. 4.) AB hat.]. „Személyes adatot az érintetten és az eredeti adatfeldolgozón kívül harmadik személy számára hozzáférhetővé tenni – s e szerint adatfeldolgozási rendszereket egymással összekapcsolni – csak akkor szabad, ha minden egyes adat vonatkozásában az adattovábbítást megengedő összes feltétel teljesült. Ez tehát azt is jelenti, hogy az adattovábbítás címzettjének (az adatkérőnek), vagy konkrét törvényi felhatalmazással kell rendelkeznie ahhoz, hogy a továbbított adatokat feldolgozhassa, vagy az érintett beleegyezését kell bírnia” [15/1991. (IV. 13.) AB hat.].

A Strasbourgban 1981. január 28. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1998. évi VI. törvény és a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény a Ptk.-val összhangban problémamentes jogvédelmi lehetőséget biztosít a gyakorlat számára; az utóbb említett jogszabály alapján biztosított külön bírósághoz fordulási lehetőséggel együtt.

10. A személyiségi jogvédelem objektív eszközei

A törvény a személyhez fűződő jog megsértése folytán kialakult helyzet orvoslását több, sajátos jogvédelmi eszköz igénybevételeként lehetőségével biztosítja, amelyek részben megelőző, részben helyreállító jellegűek.

A jogvédelem elsősorban objektív helyreállító jellegű, de sor kerülhet az általános polgári jogi eszközök (kártérítés, kártalanítás) alkalmazására is.

A személyiségvédelem igénylése nem évül el, a sajtó-helyreigazítási igény érvényesítését azonban a törvény jogvesztő határidőhöz köti.

Az objektív személyiségvédelmi eszközök – a Ptk. 84. §-a (1) bekezdés a)–d) pontjái – igénybevételére akkor van lehetőség, ha van jogellenes jogsértő magatartás és ezzel okozati összefüggésben sérelem következik be. Az orvoslásnak nem feltétele a felróhatóság. Az említett eszközök alkalmazása együttesen és külön-külön is történhet.

- A jogsértés tényének a bírósági megállapítása önálló személyiségvédelmi eszköz, amely egyszerre szolgál prevenciós és reparációs célokat. A bírói gyakorlat szerint az érintett személy egy írásmű teljes tartalmát is kifogásolhatja. A bíróságnak ilyenkor is meg kell jelölnie szövegszerű pontossággal a személyiségi jogot sértő kitételeket, egyebekben pedig a keresetet el kell utasítania (BH 1995. 151.).
- Abbahagyásra akkor kötelezhető a jogsértő, ha a magatartásával előidézett jogsértő következmény a bírósági döntéshozatal időpontjában még fennáll, míg a jogsértő magatartástól való eltiltás olyankor indokolt, ha az ismétlődéstől tartani lehet.
- Az elégtétel adása abban áll, hogy a jogsértő tényszerűen ismeri a jogsértést, továbbá hajlandó verbálisan hozzájárulni a jogsértés következményeinek csökkentéséhez, nyilatkozatának közzétételével (sajnálkozásának kifejezésével). Az elégtételadás módjának és a nyilvánosság körének meghatározásában az a vezérlő elv, hogy a jogsértő magatartásról tudomást szerzők előtt, a legteljesebben biztosítsa az erkölcsi elégtétel nyújtását.
- A jogosult követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot visszaállítását, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg a jogsértő mivoltától való megfosztását.

- A személyiségi jogában sértett vagyoni és nem vagyoni kártérítésre is jogosult.

Vagyoni kártérítésre akkor van mód, ha a személyhez fűződő jogsérelem vagyoni károsodáshoz vezetett. Azt, hogy a kártérítés feltételei fennállnak-e a szerződésen kívüli károkozásra vonatkozó rendelkezések szerint kell vizsgálni. Az általános rendelkezésen túl [Ptk. 339. § (1) bek.] megfelelően alkalmazandók a Ptk. 60. §-ág tartó kártérítési szabályok. A kártérítési követelés megalapozottságához a jogsértő felróhatóságának megállapítása elengedhetetlen feltétel, ami azt jelenti, hogy a jogsértő „károkozót” terheli a kimentés kötelezettsége.
- A nem vagyoni kártérítés megítélésének feltételei az évek során jelentősen változtak. A Ptk. jelenlegi szabályozása szerint e jogintézmény a Ptk. 355. §-ának (1) és (4) bekezdésében nyer megemlítést – fogalmának meghatározása nélkül.

A nem vagyoni kár a személyiségi jog megsértése következtében az emberi személyiség testi, vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása. Természetes személy esetében vizsgálni kell a magatartás folytán bekövetkezett állapotot azt, hogy a személyiség életminőségének csökkenése megállapítható-e. Jogi személynél a személyiségi jogok megfelelő adaptálásáról van szó a jogalkalmazó részéről, s ennek alapján ezek esetében az immateriális kár azt a hátrányt jelenti, amely a jogi személyt szabad akarat-elhatározásában, autonómiájában akadályozza, vagy hátrányosan megváltoztatja a jogi személy társadalmi megítélését.

A jogellenes magatartás megítélésének az a jogszabályi követelmény az alapja, hogy a személyek személyhez fűződő jogai védelmet élveznek „a jogellenesség alapja ennél fogva itt nem is a károkozás, hanem a személyhez fűződő jogsértés” [34/1992. (VI. 1.) AB hat.].

Az elfogadható bírói gyakorlat szerint ma már – eltérően az erről szóló Alkotmánybírósági határozat indokolásától, és a bírói gyakorlat kezdeti bizonytalanságától – a nem vagyoni kár bekövetkezésének vizsgálata annak alapján történik, hogy bekövetkezett-e az emberi személyiség testi, vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása.

A jogsértés tényének megállapítását a nem vagyoni kártérítés megítélésének lehetőségét nem befolyásolja az érintett társadalmi megítélése. A nem vagyoni kártérítés lényegében nem más, mint kárpótlás az elszenvedett sérelemért, mértéke pedig a jogsértés súlyához igazodik, amelyet mérlegelni kell. Ennek során értékelni kell a jogsértő magatartás módját, annak hatását, eredményét, valamint a felróhatóság súlyát és az érintett esetleges közrehatását.

A nem vagyoni kár megállapításakor kármegosztásra lehetőség nincs. A nem vagyoni hátrány esetében ugyanis nincs olyan összecszerűen kifejezhető kár, amellyel kapcsolatban szóba jöhetne a kármegosztás, vagyis a kár egy részének – a felróható magatartása miatt – a károsultra hárítása. A nem vagyoni kárpótlás összegének meghatározásánál – többek között – figyelemmel kell lenni arra is, hogy a károsult magatartása mennyiben hatott közre a kár keletkezésében (LB Pf. 20. 199/1982.). Ha a személyiségi jogsértést megvalósító magatartás negatív hatása csekély, elenyésző, a személyiség környezetében szinte nem is jelentkezik, illetőleg abban negatív hatást nem vált ki, adott esetben – a személyiségvédelem egyéb eszközei alkalmazhatók ugyan – de nem vagyoni kártérítés megállapítására nem kerülhet sor.

A személyiségi jog megsértése a nem vagyoni kár megállapításának feltétele, azonban nem feltétlenül jár együtt kártérítéssel. Néhány idevágó eseti döntés a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatából.

„A nem vagyoni kártérítésre a személyiségi jogában sértett jogosult. Jogutóda a jogelődöt ért sérelem miatt arra csak akkor tarthat igényt, ha a sérelmet szenvedett az e tárgyú kérelmét a bíróság előtt már előterjesztette, tehát a per alatt hunyt el” (LB P. törv. III. 20. 174/1989.).

„A temetés méltatlan körülmények között történő lebonyolítása sérti a hozzátartozók kegyeleti jogait, s alapot adhat nem vagyoni kártérítésre is” (BH 1997. 525.).

„Fertőző betegség közhírré tétele alapot teremt a személyhez fűződő jogsérelem következményeként a nem vagyoni kártérítés megítélésére” (BH 1996. 582.).

„A személyhez fűződő jogok megsértésének tényét megállapító bírói ítélet közzététele önmagában nem alkalmas az érintett személyt ért nem vagyoni hátrány kiküszöbölésére” (BH 1996. 304.).

„A névviseléshez fűződő jog megsértése szempontjából különbözős a felróhatóság. Ezt csak a névvisselével kapcsolatos jogsértésből eredő kártérítési igény elbírálásánál kell vizsgálnia a bíróságnak” (BH 1991. 320.).

„A Polgári Törvénykönyv általánosságban védi a személyhez fűződő jogokat, ezért a Ptk. 84. §-ának rendelkezéseit bármilyen személyhez fűződő jog esetén lehet alkalmazni, de csak a jogsértővel szemben” (BH 1981. 57.).

A Ptk. 84. §-ának (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a bíróság a jogsértőre közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat, ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával.

A bírósági gyakorlatban vitás, hogy lehet-e közérdekű célra fordítható bírságot hivatalból megállapítani arra is figyelemmel, hogy az intézmény némileg idegen a polgári jog természetétől. Az tartható helyes álláspontnak, hogy a kiszabásához kereseti kérelem szükséges, ugyanakkor megállapítható, hogy a bíróságok szinte alig alkalmazzák, bár ismert a közérdekű bírság felhasználásáról szóló jogszabály [14/1978. (VIII. 8.) PM rendelet].

„A személyhez fűződő jogok megsértése esetén indított polgári perben kiszabható közérdekű célra fordítható bírság a keresetindítás járulékos következménye” (BH 1995. 151.). Kevés előfordulása ellenére a bírósági gyakorlat inkább azt igényli, hogy legyen egyértelmű a jogszabály megfogalmazásában az, hogy a közérdekű bírság mit szolgál, alkalmazása pedig – a kártérítéstől függetlenül – legyen önálló.

A Ptk. 84. §-ának (3) bekezdése, a 84. §-a nyújtotta jogkövetkezmények felhasználását biztosítja arra az esetre, ha a jogsértés tilos reklám közzétételével történt. E külön rendelkezésnek elvi alapja nincsen, a jogvédelem ezen utaló szabály nélkül is érvényesülhet, ugyanakkor a jogszabály más területet, tevékenységet is nevesíthetne, ezért úgy véljük, hogy ez a rendelkezés felesleges szabályozást jelent.

11. A személyhez fűződő jogok érvényesítése

A személyiségi jogosultság a jog alanyának személyiségére, értékeire vonatkozik, amelyekről általában nem lehet lemondani, ezeket – néhány kivételtől eltekintve – csak személyesen lehet érvényesíteni, miután a róluk való rendelkezési jog is személyhez kötődik.

A Ptk. 84. §-ában meghatározott jogkövetkezmények alkalmazását kérheti a jogában megsértett, de a képviselőt igénybe vehető.

A személyhez fűződő jogok körében jogutódlásról, öröklésről nem lehet szó. E szabály alól jogi személy esetében a névvisselési jog tekintetében kivétel van.

A Ptk. 14. §-ával összhangban a törvény a korlátozottan cselekvőképes személy számára biztosítja a személyes fellépés lehetőségét olyankor, amikor a személyhez fűződő joga megsérül.

A cselekvőképtelen és az ismeretlen helyen tartózkodó személy jogainak érvényesítése harmadik személy (törvényes képviselő, hozzátartozó, gondnok) útján történik. Sem a törvényes képviselő, sem a hozzátartozó, sem a gondnok nem tehet olyan nyilatkozatot, amelyre kizárólag az érintett személy jogosult, így pl. nem engedélyezhetik a cselekvőképtelen személy képmásának közlését.

Jogi személy esetében helyette és nevében képviselői szerve járhatnak el; ez vonatkozik a személyiségi jogokat érintő nyilatkozatokra is.

12. Kegyeleti jog

Az ember halálával a személyiség véget ér, megszűnik a személy mint jogok és kötelezettségek alanya, tehát a jogképessége megszűnik, tovább él azonban egyéniségének, tevékenységének hatása.

A halott ember emlékének a megőrzésére vonatkozó általános jogosultság mindenkit megillet, akinek a tudatában emlék él az elhaltról.

Az egyik felfogás szerint: „A halott emléke helyes értelmezés szerint magában foglalja a személynek a halála után mások, a ma élők tudatában tükröződő tovább élő személyiségi értékeit.”

A másik, általam is helyesnek tartott értelmezés helytállóan abból indul ki, hogy a személyiségi értékekben nem lehet „jogutódlás”, miután a személyiség a halállal véget ér. Ezért az a helyes felfogás, hogy az elhunyt személy értékei – kivéve azokat, amelyeknél ez fogalmilag kizárt (pl. a testi értékek stb.) – a tovább élők személyiségi jogaiba transzformálódnak.

Ez – az egyik szerző által finomnak nevezett – különbségtétel, megítélésem szerint a Pp. 85. §-a (3) bekezdésének nem teljesen pontos megfogalmazásából adódik, ami esetenként a bírósági gyakorlatban is tetten érhető.

A meghalt ember személyiségi értékei közül a jó hírnév – gondolatainak torzításmentes megőrzése, személyes adatai és titkai olyanok, amelyek – értéként tovább élve – az élők személyiségi jogává válnak. Megítélésem szerint a jogszabály rendelkezéséből ennek kell egyértelműen kitűnni.

A bírósági gyakorlat szerint a meghalt személy emlékének megőrzését a jó hírnevének, becsületének, emberi méltóságának, magántitkainak és személyes adatainak, továbbá valós gondolatainak a védelme szolgálja leginkább (BH 1996. 250.). A kegyeleti jog megsértését jelenti a társadalmi közfelfogás szerint méltatlan körülmények között lebonyolított temetés (BH 1997. 525.), az eltemetett sírhantjának megszüntetése, fejfájának eltávolítása és a sírhelyére más személy temetése (BH 1976. 311.), a síremlék eltávolítása még akkor is, ha a sírhely-használati jog jogosultja rendelkezett ekként (BH 1981. 356.).

Ezek az esetek azt fejezik ki, hogy a halott emlékének megővésében és a hozzátartozóknak a haláluk miatti gyászában a temetésnek meghatározó jelentősége van, miután a hozzátartozók a temetés külsőségeivel, a sírhely megválasztásával is kifejezésre juttatják a halott iránti megbecsülésüket, gyászuk nagyságát.

13. Az ideiglenes intézkedés

Az ideiglenes intézkedésre vonatkozó perjogi szabályokat a Pp. 156. §-a tartalmazza. Ehhez képest a Ptk. 85. §-ának (4) bekezdésében foglalt rendelkezés csupán annyiban biztosít többet, hogy ennek alapján a bíróság elrendelheti a jogsértés eszközének bírósági zár alá vételét. Miután az egész rendelkezés „eljárásjogi” természetű, az eljárásjogban történő kielégítő szabályozás esetén a Ptk. 85. §-ának (4) bekezdése mellőzhető lenne.

II. A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok

A szellemi alkotás fogalma kifejezi egyfelől a személynek azt a tevékenységét, amely létrehoz egy „terméket”, gondolatot, amely magán hordozza a személyiség lényegi tulajdonságait, másfelől ugyanakkor szellemi alkotás maga a termék, a mű, a gondolat is – a tárgyiasult valóság – amely az alkotófolyamat eredményeként létrejön.

A törvényi szabályozás a személyeket az alkotásaik tekintetében mindkét értelemben védelemben részesíti.

A Ptk. 86. §-ának (1) bekezdése általános jelleggel mondja ki a szellemi alkotások védelmét, ugyanakkor nyomban a (2) bekezdés a védelem konkrét szabályozását külön jogszabályokra bízta.

A jogszabály nem határozza meg a szellemi alkotás fogalmát – noha ez szükséges lenne – és taxatívén nem is sorolja fel az összes fajtáját, tehát e tekintetben nyitott.

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése védelemben részesíti azokat az egyéb szellemi alkotásokat is, amelyekről külön jogszabályok nem rendelkeznek. Ezeknél a törvény ugyancsak nem ad semmi-féle definíciót, csupán azt követeli meg, hogy társadalmilag széles körben felhasználhatók legyenek, viszont kizárja a védelemből azokat a szellemi alkotásokat, amelyek már közkinccsé váltak.

A művek védelme a különböző jogszabályokban foglalt rendelkezések útján valósul meg, a személyhez fűződő jogok egymást kiegészítve, olykor egymást helyettesítve nyújtják a jogvédelmet, miután a jogában sértett fél választhat, hogy a jogvédelem melyik eszközével él; a külön jogszabályok biztosította jogokat vagy a Ptk. 84. §-ában megjelölt lehetőségeket érvényesíti.

A külön jogszabály hatálya alá nem eső vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezeti ismeretek (know-how) ugyancsak védelem élveznek a Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése alapján.

A most említett rendelkezés külön jogszabályra bízta a védelmi idő kezdetének és tartamának a meghatározását. Amennyiben a szellemi alkotások létrehozása, hasznosítása kapcsán szükségessé válik szerződések megkötése, ezekre a Ptk. kötelmi jogi szabályai érvényesülnek (BH 1992. 20.). Külön jogszabályok határozzák meg egyes szellemi alkotások védelmét, ez azonban csak a jogszabályban megjelölt alkotót illeti meg és csak a jogszabályban megjelölt védelmet jelenti. Ugyanakkor többletvédelmet jelentenek a személyhez fűződő jogok sérelméről szóló rendelkezések, valamint a 86. § (1), továbbá (3) és (4) bekezdésében meghatározott szabályok. Ezeket túl a Ptk. 86. § (3) és (4) bekezdésében szabályozott védelem kiterjed a vagyoni igényekre is. Összegzésül megállapítható, hogy a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelmének általános megfogalmazása az adott helyen szükséges, ugyanakkor megfontolandó a külön jogszabályokra utalt szellemi alkotások teljes felsorolása, azok fogalmának és lényegi tartalmának meghatározásával. Ezekhez kapcsolódóan indokolt lenne a védelem alá eső egyéb szellemi alkotások fogalmának, kereteinek pontosabb és teljesebb meghatározása, miként az is, hogy hogyan legyen összhang a közkinccsé válásig nyújtott védelem és azok közt az iparjogvédelmi alkotások között, amelyek valamilyen okból nem nyertek a külön jogszabály szerint védelmet.

III. Összefoglalás, javaslatok

Az írás egyes részelnél felvetett gondolatokon túlmenően az alábbi összegzés adható, illetőleg a következő javaslatok tehetők.

1. Mind a joggyakorlatban, mind a tudományos munkákban felmerült az igény a személyiség fogalmának meghatározására.
2. A tárgyalat fejezet sem szerkezetileg, sem tartalmilag nem tekinthető megfelelően szabályozottnak. A jelenlegi szabályozás helyett – amelyben az általános személyiségi jog megfogalma-

zását követően, az egyes személyhez fűződő jogokat, mint a személyiségi jogok különös eseteit felsorolás-szerűen, példalólván határozza meg a törvény – helyesebb lenne az egyes személyhez fűződő jogokat önállóan meghatározni, mégpedig nem negatív megközelítéssel, hanem a személyhez fűződő jog pozitív, a fogalmára is kiterjedő meghatározásával.

3. Megfontolandó, hogy a jogszabály tartalmazzon általános személyiségi jog fogalmat. Itt felmerülhet az Alkotmánybíróság gyakorlatából az emberi méltósághoz való jog, amelyet az ún. „általános személyiségi jog” egyik meghatározásának tekint. Ez esetben azonban el kell gondolkodni azon, hogy ebből kiindulva miként alakul a jogi személyek, illetőleg a közösségek jogi helyzete, jogvédelme.
4. Az Alkotmánybíróság határozatai sok esetben figyelembe vehetők a jogalkotásnál (pl. információs önrendelkezési jog, önzonosságához való jog stb.), más esetben csupán a hatályos jog tartalmának magyarázatául szolgálhatnak, s ekként az adott szabályozás mellett a rendes bíróságok gyakorlatát gazdagíthatják.
5. A jogviszonyok kiterjedésének alanyi köre tűnjön ki a szabályozásból, ugyanakkor legyen összhangban azokkal a „szervezeti egységekkel”, amelyek a kodifikáció során bármilyen – lehetőleg egységes – jogalanyiságot nyernek.
6. Több személyiségi jog tarthatatlanul szűk tartalmú, így a lelkiismereti szabadság joga csak a gondolatok és nézetek szabadságával együtt fogalmazható meg a törvényben.
7. Nem egyértelmű a személyhez fűződő jogok jogellenességének kérdése sem; így a Ptk. 76. §-a a személyes szabadság jogellenes korlátozásáról rendelkezik, miközben a jogellenesség valamennyi a Ptk.-ban szabályozott személyhez fűződő jog esetében törvényi feltétel, miután a személyhez fűződő jogot sértő magatartás szükségképpen jogot sértő, s ekként jogellenes magatartás. Úgy véljük a törvényben a jogelleneséget kizáró körülményekről kell rendelkezni.
8. Megoldásra vár a Polgári Törvénykönyvben a nem vagyoni kárért való felelősség szabályozása és annak rendszerbeli elhelyezése. A hatályos szabályozás nem tartható. Az új Ptk.-ban a nem vagyoni kárról önálló szabály formájában kell rendelkezni, mégpedig annak alapján, hogy a nem vagyoni kár alapja a személyiségi jog megsértése, az emberi személyiség testi, vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása. Ez a hátrányos állapot csak akkor következik be, ha a sérelmét szenvedett élete megnehezül, a személy életminősége megváltozik. A nem vagyoni kárpótlásnak ez a tartalma, ennek az intézménynek a személyiségi jog körében való elhelyezését indokolná. A döntés a jogalkotóra vár, de inkább az helyeselhető, ha a jogintézmény önálló szabályozást nyer és az a kártérítés általános szabályai között kerül elhelyezésre.

Dr. Havasi Péter

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. CompLex CD jogtár.
2. Polgári jog. Kommentár a gyakorlat számára (Dr. Petrik Ferenc) HVG-ORAC 1997.
3. Dr. Törő Károly: A Személyiség jogi védelme (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1992.)
4. Alkotmánybírósági Határozatok (Gyűjteményes kiadás).

A koncepció vitái

A Kormány 1009/2002. (I. 31.) Korm. határozata elrendelte az új Polgári Törvénykönyv Koncepciójának a Magyar Közlönyben történő közzétételét, és egyben hozzájárult annak széleskörű szakmai, társadalmi vitára bocsátásához. A Koncepció a Magyar Közlöny 2002. január 31-i 15. számának II. kötetében megjelent.

Folyóiratunk folyamatosan hírt kíván adni a Koncepció szakmai vitáiról. Ebben a számban két vitáról adunk rövid beszámolót.

1. A *Magyar Jogász Egylet Bács-Kiskun Megyei Szervezete* 2002. február 1-jén a Megyei Jogásznapi keretében rendezett vitát. A Kecskeméti Városi Bíróság dísztermében összegyűlt megyei jogászok előtt *Vékás Lajos* egyetemi tanár, a Kodifikációs Főbizottság elnöke tartott bevezető előadást a Ptk. reformjáról.

Előadásában kiemelte az új Ptk. megalkotásának főbb indokait, és szólt a változtatás irányairól. A megalkotás alatt lévő Kódex tartalmi határaival kapcsolatban beszélt a családjogi normáinak integrálásáról, a társasági jog anyagának a Ptk.-ba történő beépítési problémáiról és a szellemi termékek felhasználására vonatkozó szerződéses szabályainak az egyes szerződéstípusok normái közé történő beillesztéséről.

Az előadó hangsúlyozta: az új Polgári Törvénykönyv a szociális piacgazdaság társadalomképét tekinti modelljének. A Koncepció ebből a szempontból az Európai Unió tagállamaiban elfogadott társadalmi modellt választja mintának. Ez a modell egyrészt a magántulajdon, a magánautonómia és a szabad vállalkozás elismerését és védelmét jelenti. A modell másrészt azt kívánja meg a polgári jogi szabályoktól, hogy juttassák kifejezésre a szociális igazságosság követelményét, ott és annyiban, ahol és amennyiben az a piaci verseny szabadságának feltételei között lehetséges. Különös jelentőséget tulajdonít a Koncepció a szociális szempontoknak a családjogi viszonyok rendezésében.

Az előadás hangsúlyozta, hogy az új Polgári Törvénykönyv monista elven épül fel: egyaránt átfogja az üzleti világ, a kereskedelem, vagyis a vagyoni forgalom professzionális szereplőinek és a magánszemélyeknek magánjogi viszonyait. Ez a felfogás mindenekelőtt a szerződési jog új szabályainak kidolgozásánál játszik fontos szerepet. A monista elvből következik, hogy a szerződések általános szabályainak képeseknek kell lenniük valamennyi jogalany kapcsolatának rendezésére. Az egyes szerződéstípusok szabályozásánál pedig az üzleti világ szerződéstípusait (bizomány, fuvarozás, szállítmányozás, ügynöki megbízás, raktári letét stb.) eleve a vagyoni forgalom

professzionális szereplőinek igény szintjére kell modellezni. Ez a megoldás egyben azt a követelményt támasztja, hogy a szerződési jogban sajátos kivételes szabályokkal kell biztosítani a fogyasztók magánjogi védelmét.

A leendő Kódex szerkezetével kapcsolatban az előadás kiemelte, hogy a Törvénykönyv könyvekből épül fel: *a személyek, a családjogi, a dologi jog, a kötelmi jog és az öröklési jog* normái kerülnek külön-külön könyvekbe.

Az előadó hangsúlyozta: a Koncepció a hatályos jog anyagából indul ki, és ezért az új szabályozás felhasználja a Ptk. négy évtizedes gyakorlatának számos jövőbe mutató hasznosítható tanulságát. A tervezett változtatások közül részletesen szólt a kártérítési felelősségi szabály kimentési klauzulájának módosításáról. A Koncepció – lényegében a bírói gyakorlat tendenciáját követve – őszintén ki akarja mondani: a kártérítési felelősség kimentésének elvi határát nem a tipizált felróhatóság követelménye, hanem a – belső és külső – elháríthatatlan ok képezi.

A beható vita résztvevői feltétlenül helyeselték az új Polgári Törvénykönyv megalkotásának tervét, az ítélkezési gyakorlat problémáinak oldaláról hangsúlyozva annak szükségességét és helyességét. Többen szóltak a családjogi integrálásának megvalósítása során érvényesítendő sajátos szempontokról. Kérdésként vetődött fel: a társasági jog anyagának beépítése érinti-e, s ha igen, mennyiben a cégjogi szabályait. Hozzászólás érintette a „gazdálkodó szervezet” kategóriájának tervezett megszüntetését, és az ebből adódó jogalkotás-technikai problémákat. Többen nyilvánítottak véleményt a kártérítési felelősségi jog általános szabályának módosítási tervével kapcsolatban is.

2. A *Magyar Jogászegylet Biztosítási Szakosztálya* 2002. február 5-én a Budapesti Ügyvédi Kamara tanácstermében vitautlést rendezett az új Polgári Törvénykönyv deliktális felelősségi jogáról. A bevezető előadást *Lábady Tamás*, a Baranya Megyei Bíróság Polgári Kollégiumának vezető bírójának, tanszékvezető egyetemi docens, a Kodifikációs Szerkesztőbizottság tagja tartotta. Előadásában kiemelte a Koncepció kártérítési felelősségi jogi tételeinek változtatási irányait, és szólt azok indokairól. Előadásában – többek között – szólt a szerződés-szegésből és a szerződésen kívüli károkozó magatartásból eredő kártérítési kötelek hasonlóságáról és különbségeiről, és kiemelte azok kodifikációs következményeit.

Az előadást követő vita egyik központi kérdése a kártérítési felelősség általános szabályának tervezett változtatása volt.

(Szerk.)

Külföldi kitekintés

Fogyasztói adásvétel és jótállás

A szerződési jog szabályozásának kérdéseivel foglalkozó „Hungarian-British Joint Academic and Research Programme” keretében újabb találkozó^{*} került sor 2001. december 7-én az oxfordi St. Hugh's College tanácstermében. A tanácskozáson angol részről részt vett Professor Hugh Beale (University of

Warwick, a kodifikációs előmunkálatokat végző Law Commission tagja), Professor Andrew Burrows (University of Oxford), Professor Dan Prentice (Pembroke College, Oxford) és Professor Geoffrey Woodroffe (Brunel University). A tanácskozás témája a fogyasztói adásvétel egyes kérdéseiről és a kapcsolódó jótállásról szóló 1999/44/EK Irányelvnek (a továbbiakban: Irányelv) a magyar jogba való átültetése volt. A tanácskozás elsődlegesen az átültetés elvi kérdéseinek megvitatását célozta. A tanácskozás vitaanyagát elsősorban a Dr. Vékás Lajos akadémikus, egyetemi tanár által készített, az Irányelv átültetését

* A program keretében tartott korábbi ülésekről szóló beszámolókat ld. a Polgári Jogi Kodifikáció 2000. évi 2. (A szerződési jog szabályozásának egyes kérdéseiről), 2001. évi 1. (A szerződés érvénytelenségének egyes kérdéseiről) és 2001. évi 3. (Felelősség szerződésszegésért) számaiban.

szolgáltató törvénymódosításhoz kiindulópontként szolgáló szövegtervezet képezte. A vitaindító referátumokat emellett Dr. Harmathy Attila (A szerződésszegés általános kérdései), Dr. Kisfaludi András (szavatosság és jótállás) és Dr. Menyhárd Attila (a fogyasztó fogalma) tartották. Az alábbiakban a tanácskozáson elhangzottak alapján teszünk kísérletet a találkozó eredményeinek összefoglalására.

Az Irányelv magyar jogba való átültetése során elsősorban azokat az alapvető kérdéseket kell megválaszolni, amelyek a szabályozás rendszerét érintik. Ezek közé tartozik mindenekelőtt az, hogy az új szabályozás mennyiben érinti a szerződési jog egészét, annak alapintézményeit. Kérdés az is, hogy az Irányelv rendelkezéseit a kódexbe való beültetéssel vegyük át, vagy külön jogszabályban valósítsuk meg az átvételt. A fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen kikötésekről szóló 13/1993-as irányelv nemzeti jogokba való átvétele során a tagállamok jogalkotási lépéseinek végigtekintve mindkét megoldás alkalmazására találunk példát. A választott módszer nagymértékben függhet a kodifikáció idődimenziójától, a szükséges eljárástól is. A várható angol megoldás szerint például az Irányelv átültetésére valószínűleg – az Unfair Contract Term Regulations-höz hasonlóan – nem törvényben, hanem alacsonyabb szintű jogszabályban fog sor kerülni. Ennek egyik – talán elsődleges – oka a törvényhozási eljárás bonyolultsága és lassú folyamata, ami az Irányelv előírt implementációs határidejéhez képest nagyon nagy csúszást eredményezne. Mivel a magyar jogalkotásból a törvényhozási eljárás kódex esetében sem tér el az általánostól, a Ptk. módosítása sem vesz hosszabb időt igénybe, mint külön törvény alkotása. A kódex előnye ugyanakkor a „rövidítés,” egyszerűsítés lehetősége. Ha az Irányelvet a magyar jogalkotás nem építi be a Ptk.-ba, ismétlésekre lesz szükség, és nagy az ellentmondások kialakulásának lehetősége is. A külön jogszabályban való kihirdetés esetén például azonos fogalmaknál is értelmezési különbségek adódhatnak.

További kérdés, hogy ha az Irányelv átvételét a Ptk.-ba való integrálással oldjuk meg, azok a szerződési jog érintett részeinek általános vagy kivételes szabályai legyenek, illetőleg hogy csak fogyasztói szerződésekre vonatkozzanak-e. Az ebben való döntés visszahat egyébként arra is, hogy a kódexbe való integrálás mennyiben indokolt. Ha az Irányelv egyes rendelkezéseit általános szabály szintjére akarjuk emelni, a kódexbe való beépítés mindenképpen indokolt. Ha a szabályozást speciálisként kezeljük, kevésbé jelent gondot a külön jogszabályban való kihirdetés. A tanácskozás vitaanyagát képező Javaslat általános szabályokat fogalmaz meg, a fogyasztói szerződésekre vonatkozó speciális rendelkezésekkel. A kodifikáció szempontjából vannak előnyei annak, ha például – a Javaslatához hasonlóan – nem különböző szabályokat fogalmazzunk meg, hanem bizonyos, szabályozandó kérdésekre egy szabályt írunk elő, de azt fogyasztói szerződésekben kogenssé tesszük, szemben a nem fogyasztói szerződések esetén az adott szabály alkalmazása során irányadó diszpozitivitással. Az Irányelv átültetésének sajátos problémája az Irányelv által a fogyasztói szerződés eladója számára, a szerződési láncolatban őt megelőző eladóval szemben biztosítandó visszereseti jog szabályozása. Az Irányelv erre vonatkozó rugalmas előírása felveti azt a kérdést, hogy e visszereseti jog biztosítása diszpozitív vagy kogens szabállyal valósuljon-e meg. Ami az Irányelv által a nemzeti jogban biztosítani előírt igényérvényesítési határidőket illeti, a magyar Ptk. jelenleg hatályos szabályozása – összehasonlítva például a némettel – viszonylag egyszerű. Ebből a szempontból ezért nem tűnik nagyon bonyolultnak az Irányelv magyar jogba való átültetése.

Az Irányelv – a fogyasztói szerződésekben alkalmazott tisztességtelen kikötésekről szóló 13/1993 EEC Irányelvhez hasonlóan – a szerződési jog alapvető szabályait érinti. Ezért a magyar jogba való átvétele során a szerződési jog olyan fő kérdéseit kell újragondolnunk, mint hogy ki minősüljön fogyasztónak, mely területeken legyen helye állami beavatkozásnak, s hogy ezt az ál-

lami beavatkozást milyen jogpolitikai célok vezéreljék. A fogyasztóvédelmi irányelvek kiindulópontját képezi, hogy a piacon a felek szerződéses pozíciója nincs egyensúlyban. Ezért el kell döntenünk azt is, hogy a fogyasztó fogalomnak szélesebb értelmezést biztosítunk-e vagy sem.

A Ptk. felépítéséből következően, amely a szerződési jog általános része mellett tartalmazza az egyes szerződéstípusokra előírt különös részi szabályokat, felmerül az a kérdés is, hogy mi az általános részi szabályok modellje? Ilyen modellnek elfogadhatjuk az adásvételt (egyszerűsített formában például a piaci árucserét), de más jellegű szerződéses kapcsolatot is. Kérdés, hogy például egy adásvételre szabott modell mellett hogyan kezeljük a vállalkozási szerződéseket, a szolgáltatásokat, vagy a társasági szerződést, mely utóbbi más jellegű probléma ugyan, de mégis foglalkozni kell vele, mert a polgári jogi társaságot a Ptk. kötelmi különös része szerződéstípusként szabályozza. Ami a szerződésszegésre vonatkozó szabályokat illeti, azok a Ptk. kötelmi általános részében szerepelnek. A magyar szerződési jogban van általános szerződésszegés-fogalom. Minden, ami nem a szerződésnek megfelelő teljesítés, a szerződés megszegésének minősül, még akkor is, ha ez külön a Ptk.-ban kimondva nincsen. A nevesített esetek körében a hibás teljesítés tulajdonképpen a késedelem és a hibás teljesítés között helyezkedik el: a kötelezett időben, de nem a szerződésnek megfelelően teljesít. Az Irányelv által érintett kérdésekre gondolva figyelembe kell vennünk azt is, hogy fogyasztói szerződés nemcsak adásvétel, hanem más szerződéstípus is lehet. Ingó dolgokra kötött szerződések körében például felmerül a kérdés, hogy a részben átruházásra, részben munka elvégzésére irányuló vállalkozási szerződéseket hogyan kezeljük?

A szerződésszegés szabályozásának kiindulópontja, hogy ha valamelyik fél a szerződést megszegi, annak következményei kell, hogy legyenek. A kodifikáció során el kell dönteni, hogy a jogalkotó milyen jogpolitikai célokat követ, azaz mit akar a szabályozással elérni? Az egyik lehetséges koncepció, hogy a szerződésszegés következményei az ígéret be nem tartása miatti – magánjogi értelemben vett – büntetést jelentik, s ez vétkesség alapuló felelősséget von maga után. Egy másik lehetséges felfogás szerint pedig a szerződésszegés következményei a szerződéses szinallagma, az ellenértékkel való egyensúly megőrzését hivatottak biztosítani. Mindez részben terminológia kérdése, így például attól is függ, hogy mit értünk felelősség alatt, illetőleg hogy megengedett-e ennek korlátozása. El lehet vetni a vétkesség alapuló felelősséget is, de nem szabad elfelejteni, hogy ez olyan szerződéseket is érint, amelyekben a felek közötti együttműködésnek fokozott szerepe van (ilyen például a vállalkozás). Ezeknél nehéz lesz meghatározni, hogy a jogosult közrehatása milyen következménnyel járjon. Mindezzel összefüggő kérdés az is, hogy a kártérítés csak az egyik, vagy a fő következménye-e a szerződésszegésnek. Meg kell határozni például azt is, hogy a jogosult számára biztosított jogok közül melyikbe tartozzon az a költség, amely nem közvetlen javítás, hanem például a meghibásodott jármű szervizbe való beszállítása kapcsán merül fel. A késedelem közel kerülhet a hibás teljesítéshez, ezért át kell gondolni azt is, hogy biztosítsunk-e – és milyen feltételekkel – a jogosultnak elállási jogot. Mindez általános, nemcsak a fogyasztói szerződésekhez kapcsolódó probléma.

Alapvető koncepcionális kérdés, hogy a hibás teljesítés szabályai valamiféle tartóssági követelményt tükröznek-e vagy inkább kockázatosztást jelentenek. Ez nem is elsősorban azon múlik, hogy kit akarunk védeni, sokkal inkább általános elvi kérdés. Ehhez képest ennek eldöntéséhez túl kell lépniünk a fogyasztóvédelem jogpolitikai céljain, és általános szabályokban is gondolkodni kell.

Az Irányelv szabályai szerint a fogyasztó az átvételkor nem köteles megvizsgálni az áru szerződésszerűségét. Felmerül a kérdés, hogy ehhez képest miként szabályozzuk a következmények sorozatát? Az általános szabályok meghatározása során a meg-

vizsgálás elmulasztásához kapcsoljunk-e jogvesztést vagy nem? Milyen különbséget kell tennünk e tekintetben fogyasztó és nem fogyasztó között, s ha tesziünk, az nem lesz-e túl kemény különbségtétel? A megvizsgálási kötelezettség hiánya hogyan értelmezhető és alkalmazható együtt azzal az – általános – szabállyal, hogy ha valaki a teljesítést a hiba ismeretében elfogadta, külön jogfenntartás nélkül jogait elveszti. Ilyen esetben csak a hiba tényleges ismeretét kell figyelembe venni, vagy azt is, ha a jogosultnak a hibát ismernie kellett volna?

Kategóriákban gondolkodva felmerül az a kérdés is – s ezt szintén célszerű volna a jogalkotás koncepcionális szintjén eldönteni –, hogy mi a kapcsolat a szerződésességért való következmények szabályozása és a jogalap nélküli gazdagodás között. Ez különösen a csere kapcsán érdekes, de felmerülhet a kijavításnál is: ha a jogosult a csere folytán a kicserélt dolog hibátlan változatánál is jobb, értékesebb, vagy egyszerűen csak új árut kap, vagy a kijavításnál új, jobb alkatrészt építenek be, kell-e fizetnie? A jogalap nélküli gazdagodás szabályainak alkalmazása erre vezet, ugyanakkor nem a jogosult hibája, hogy a cserére sor került, a használt hibás dolog helyett hibátlan újat kap. Ez sem egyszerűen fogyasztóvédelmi kérdés.

Az Irányelvnek a magyar jogba való átvétele felveti szavatosság és jótállás egymáshoz való viszonyának problémáját is. A Ptk. rendszerében a jótállás nem a hibás teljesítéshez kapcsolódik, hanem a szerződő fél bármely szerződéses kötelezettségét biztosíthatja. Bármely szerződéstípushoz és bármely szerződésességéhez kapcsolható szerződést biztosító mellékkötelezettség. Jótállás alapján a jogosult a törvényben foglaltnál szigorúbb felelősséget vállal. Ha a szavatosság és a jótállás törvényi szabályait összehasonlítjuk, lényegében egy olyan szabály van, ami akár szerződéses, akár jogszabályon alapuló jótállás esetén a kötelezett felelősségét szigorítja, ez pedig a bizonyítási teher megfordítása. További különbséget jelent a jogszabályon alapuló jótállásra a szavatosságétól eltérő módon előírt határidő. Azok a jogok, amelyek a jogosultat megilletik, szavatosság és jótállás esetén általában azonosak. Kérdés ugyanakkor, hogy a jótállás kiterjed-e a kártérítési igényre is, vagy sem. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban azt sem, hogy a jótállás a gyakorlatban többet jelent a Ptk.-ban meghatározott kötelezettségnél, eredménye például a kötelezett oldaláról szervizhálózat fenntartása is.

Lényeges koncepcionális kérdés az, hogy a jótállás ténylegesen biztosítéki szerepet tölt-e (töltsön-e) be, vagy csak a kellékszavatosság bizonytalan értelmű kiegészítése, ahogy azt bizonyos helyzetekben és jelek szerint a szabályozás és a gyakorlat

kezelni látszik. Kérdés ezzel együtt az is, hogy jótállás vállalása esetén ki kivel van jogviszonyban: eladó a vevővel, gyártó a vevővel, eladó a dolog birtokosával (tulajdonosával) vagy a gyártó a dolog birtokosával (tulajdonosával)?

A jótállás alapvetően szerződéses természetű komoly gyakorlati problémát okoz a dolog átruházása esetén. Nem egyértelmű ugyanis, hogy a jótállás a dologgal együtt átszáll-e, illetőleg hogyan. Kodifikációs feladat annak meghatározása, hogy a jótállásnak a dolog átruházásával való átszállása dologi hatállyal történik-e. Ezt a problémát, a jótállás szerződéses természetének kérdését egyébként maga az Irányelv is közvetlenül felveti. Az Irányelv definitív rendelkezéseket tartalmazó 1. cikkének 2. e) pontja a jótállás fogalmát az eladónak *vagy a gyártónak* a fogyasztóval szembeni kötelezettségvállalásaként határozza meg, és egyébként a fogyasztó fogalmát sem korlátozza az első vevőre. Ez talán leginkább egyoldalú, kötelező erejű kötelezettségvállalást jelent, mindenestre azt jelzi, hogy az Irányelv a jótállást nem feltétlenül szerződéses kötelezettségként tételezi fel. A szerződéses gondolatlanul ugyanis nehezen egyeztethető össze a gyártó közvetlen, a szerződéses láncolaton átvétel felelőssége a fogyasztó felé. A gyártó által vállalt jótállás a szerződéses láncolaton kívül áll, s nyitva marad a kérdés, hogy e gyártói jótállás alapján keletkezett jogviszonyt miként minősítsük. Kérdés az is, hogy ennek kötelező erejét (egyoldalú) jogügyleti természete adja-e, vagy a jogkeletkezeti. Nem feltétlenül várja el ugyanakkor az Irányelv a jótállás nemzeti jogba való bevezetését vagy meghonosítását. Ennek kapcsán felmerül kérdésként, hogy az Irányelv nemzeti jogba való átvétele során elegendő-e a jótállás közvetlenül a fogyasztó felé való kötelező természetének kimondása.

Az Irányelv által biztosított védelem személyi körének megvonása nemcsak az Irányelv, hanem általában a fogyasztóvédelmi indíttatású jogalkotás problémája. Ennek során nemcsak azt a kérdést kell rendezni, hogy a fogyasztó fogalma kiterjedjen-e a nem természetes személyekre is, hanem fel kell készülni a gyakorlatban várhatóan mind gyakrabban felmerülő határesetek kezelésére is. Így például nehéz megmondani, hogy fogyasztónak minősüljön-e az, aki részben foglalkozása, szakmai tevékenysége céljából, részben pedig magáncélra vásárol valamit, illetőleg a vásárolt dolgot ily módon megosztottan használja. Sokszor azt is nehéz meghatározni, hogy mikor jár el valaki üzleti tevékenység körében. A válasz nehézségét jól tükrözi az angol bírói gyakorlat, amelynek ezzel a problémával már több ügyben is kellett birkóznia.

Menyhárd Attila

A közhasznú társaság

Szerző: **Dr. Bognár Piroska** • Lektor: **Dr. Wellmann György**

A szerző a könyvben átfogó tájékoztatást nyújt a közhasznú társaságot alapítók és működtetők számára. Részletesen kifejti az alapítás feltételeit, a kht. főbb ismérveit, az egyszemélyes kht.-k specialitásait, az összeférhetetlenségi szabályokat, a nyilvánosság garanciális elemeit, a törvényességi felügyelet ismérveit, valamint a megszűnésre vonatkozó szabályokat. A mű további része feldolgozza a közhasznú társaságok működésének sajátosságait. A szakszerű alapításhoz és működtetéshez segítséget jelent a könyvben található iratmintatár is.

Ára: **3700 Ft + áfa**

Az alapítványok és a közalapítványok

3. átdolgozott, bővített kiadás

Szerző: **Dr. Lomnici Zoltán**

Az elmúlt években jelentősen változtak az alapítványok adózását és gazdálkodását érintő jogszabályok, több tucattal bővült a Legfelsőbb Bíróság iránymutató határozatainak, valamint több ezerrel az alapítványok bejegyzésével kapcsolatos bírósági döntéseknek a száma. A kézikönyv 3. kiadása változatlan szerkezetben, de kibővült tartalommal mutatja be az alapítványok és közalapítványok bejegyzésével kapcsolatos legfrissebb iránymutató bírósági döntéseket, ismerteti a közhasznú szervezetekről szóló törvény ítélkezési gyakorlatát, valamint a gazdálkodást és az adózást érintő új rendelkezéseket. A könyv iratmintákat és a kapcsolódó jogszabályok rendelkezéseinek kivonatát is tartalmazza.

Ára: **3400 Ft + áfa**

Házastársi közös vagyon, közös lakás

Szerző: **Dr. Kőrös András**

A magánszemélyek kezén lévő vagyon összetételének változásai meghatározóan kihatottak a házastársak vagyoni vitáira is: a házastársi közös vagyon megosztása, a közös lakás használatának rendezése a házasságok felbomlásakor mind több és bonyolultabb kérdés rendezését, a Csjt. és a háttérjogszabályok összehangolt alkalmazását követeli meg. Ez a könyv ebben a helyzetben kíván iránytűt adni a jogalkalmazók kezébe: logikus rendszerbe foglalva áttekinthető formában közli a jogszabályi rendelkezéseket, az irányadó bírói gyakorlatot, a Legfelsőbb Bíróság legújabb elvi határozatainak és számos, még nem publikált eseti döntéseinek feldolgozásával.

Ára: **3800 Ft + áfa**

Szerződési jog - fogyasztóvédelem

Szerzők: **Dr. Bártfai Judit, Dr. Cseke Dóra, Dr. Kertész Ágnes, Dr. Németh Anita, Dr. Wallacher Lajos**

Mikor támadható meg egy blanketta-szerződés? Milyen speciális szabályok vonatkoznak azok szerződéseire, akik nem találkoznak egymással? Milyen rendelkezések védik a katalógusokból vásárlókat? Mit jelent a time-sharing használat? Ezekre és az ehhez kapcsolódó egyéb kérdésekre kaphatnak választ az Olvasók a kiadvány segítségével, amelyben jogszabályok előkészítői áttekinthetik a Polgári Törvénykönyv és három kormányrendelet fogyasztóvédelmi szabályait, s adnak e közben gyakorlati megközelítésű tájékoztatást, és a jogszabályok alkalmazását elősegítő háttérinformációkat.

Ára: **3500 Ft + áfa**

MEGRENDELŐ

Pjk 0203

Megrendelem című kiadvány(oka)t példányban.
A kiadvány(ok) árát átvételkor átutalással vagy utánvétellel (postaköltség felszámolásával) fizetem.

Megrendelő neve, telefonszáma:

Pontos cím, irányítószámmal: E-mail címe:

Ügyintéző neve, telefonszáma: Aláírás:

Megrendelésüket a következő címre szíveskedjenek küldeni: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 1384 Bp., Pf.: 797
Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • Könyvesbolt címe: 1137 Budapest, Radnóti Miklós utca 2. • Telefon: 329-2672
Internet: www.hvgorac.hu • E-mail: hvgorac@hvgorac.hu